

Proposing a model of university professors' role in educating youth for the realization of the new Islamic civilization

Mohammad Majidpour khoei

Assistant professor, Department of Islamic Education, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran (Corresponding author).

M.majidpour@cfu.ac.ir

 0009-0001-6431-4741

Moein Tarighi

Teacher, Tehran, Iran.

Moein.garmini@gmail.com

 0009-0009-4776-8301

Fatemeh Effati-Daryani

Instructor, Midwifery department, nursing and midwifery faculty, Urmia university of medical sciences, Urmia, Iran.

Effati.f@umsu.ac.ir

 0000-0003-4963-0356

Abstract

In the current context, the need to cultivate capable, committed, and civilization-building youth as the primary assets of the Islamic Revolution represents a key concern of the educational system. Given the existing weaknesses in university educational models (including excessive focus on theoretical instruction and relative neglect of moral and identity dimensions), this study presents a model for the role of university professors in educating youth toward realizing a new Islamic civilization based on the foundations of the Second Step Revolution Statement. The Second Step Revolution Statement, as a strategic document, emphasizes the importance of training committed and specialized human resources, with universities playing a pivotal role as centers for nurturing such youth. In this regard, professors serve as influential scientific and ethical role models. This research employs a systematic review method with purposeful sampling, collecting and analyzing credible sources (including scholarly articles, policy documents, and related books) from domestic and international databases (such as Noormags, SID, and Science Direct) using keywords including: professors' role, youth education, new Islamic civilization, and Second Step Revolution Statement. Findings indicate university professors play six influential roles: exemplary modeling, guidance, knowledge enhancement, identity formation, responsibility cultivation, and digital education. However, challenges such as reduced professor-student interaction, weak professor motivation systems, and cultural barriers require solutions including: restructuring professor evaluation systems, strengthening their educational skills, and utilizing university cultural capacities. This study emphasizes that realizing a new Islamic civilization cannot be achieved without redefining professors' roles in comprehensive youth education.

Keywords: Youth, university professors, educational role, Modern Islamic civilization, The second step of the revolution, Identity formation.

Extended abstract

Introduction

Within the intellectual framework of the Islamic Revolution, the university is not merely a site for producing science and technology; it is a workshop for building human character and a central hub for nurturing a generation capable of bearing the heavy burden of constructing the "New Islamic Civilization." This grand aspiration, outlined in the "Second Step of the Revolution Statement" as the future roadmap for the system, rests upon the shoulders of revolutionary and committed youth. The central question, then, is which institution holds the responsibility for guiding, directing, and educating these young individuals along this challenging path? Undoubtedly, university professors, as "thinking minds" and "behavioral models," are at the forefront of this civilizational endeavor. However, Iran's higher education system faces challenges such as the dominance of a purely scientific approach and insufficient attention to educational dimensions, cultural invasion, declining professor-student interaction, and weaknesses in the motivational system for professors. In identifying this gap, this research seeks to present a systematic model for explaining the educational roles of university professors, based on the foundations of the Second Step of the Revolution Statement.

Research Methodology

This study was conducted using a qualitative approach and a systematic review method. The research population consisted of reputable domestic and international sources (from databases such as Noormags, SID, ScienceDirect, Scopus) within the timeframe of 2019 to 2024. Using relevant keywords, 50 initial sources were identified, and after applying inclusion and exclusion criteria, 11 sources were ultimately selected for final analysis. The data analysis process was carried out in three stages:

1. Qualitative Content Analysis: In-depth study of texts and extraction of key concepts.
2. Three-Stage Coding: Comprising open coding (extracting 18 initial codes), axial coding (integrating into 8 secondary codes), and selective coding (establishing relationships between categories).
3. Validation: Review of the coding process by two independent researchers specializing in Islamic education and qualitative methodology.

Key Findings: Six Pivotal Roles of Professors in Civilizational Education

Data analysis led to the identification of a comprehensive model consisting of six main, interconnected roles for university professors.

These roles are not independent of one another; rather, within a complex and dynamic network, they reinforce each other and ultimately lead to the "holistic education" of young people.

1- The Modeling Role: The Embodiment of Knowledge and Ethics
The modeling role is the cornerstone of all other roles. A university professor can only be effective when they themselves are a "living example" of the values they teach. This role is subdivided into three components:

- Scientific Modeling: Through scholarly mastery, a questioning spirit, and enlightenment, the professor becomes a model for the student's pursuit of truth and scientific excellence.
- Ethical Modeling: Honesty, justice, humility, and adherence to Islamic values in the professor's conduct and character provide the most powerful moral lesson for the youth.
- Behavioral Modeling: The professor's manner of interaction with students, colleagues, and societal issues—from time management to respecting opposing views—provides a practical paradigm for the student's social life.

2- The Guidance Role: Mentoring the Path of Self-Building and Society-Building: Professors, as compassionate and knowledgeable guides, bear the responsibility of mentoring youth in the two realms of "self-building" and "society-building."

- Spiritual Guidance: By encouraging self-purification, strengthening religious beliefs, and observance of religious duties, the professor accompanies the youth on their path of spiritual growth.
- Motivational Guidance: In an environment where despair and discouragement sometimes surround the youth, the professor, by painting a hopeful vision of the future of Islamic Iran and the unique role of youth within it, strengthens their psychological drive.
- Innovative Guidance: By encouraging critical thinking, creativity, and problem-solving based on Islamic values, the professor prepares the youth for impactful roles in fields of progress and civilization-building.

3- The Knowledge-Enhancement Role: Expanding Horizons of Knowledge and Insight: This role goes beyond the mere transmission of specialized knowledge to develop the "insight" of the youth.

- Transmission of Specialized Knowledge: Teaching contemporary sciences with the highest quality provides the necessary foundation for developing expertise.
- Enhancing Religious and Social Knowledge: By explaining the intellectual foundations of the Islamic Revolution, analyzing contemporary history, and familiarizing students with socio-cultural challenges, the professor instills the necessary insight for an intelligent engagement with global developments.
- Media and Technological Literacy: In the digital age, the professor is obligated to educate students for responsible, critical, and constructive use of cyberspace and new technologies, enabling them to remain safe

from its threats while benefiting from its opportunities.

4- The Identity-Formation Role: Rebuilding Civilizational Self-Confidence

One of the most profound roles of professors is to assist the youth in finding their "true self" through a synthesis of pride in the brilliant past of Islamic-Iranian civilization and hope for an even brighter future.

- Strengthening Islamic Identity: By explaining the depth of religious concepts and their connection to individual and social life.
- Strengthening National-Iranian Identity: By introducing Iran's scientific, literary, and historical luminaries and emphasizing its brilliant civilizational record.
- Political Awareness: Through intelligent analysis of political developments and healthy political affiliations, without engaging in destructive partisanship, the professor transforms the student into an active and aware citizen.

5- The Responsibility-Fostering Role: Cultivating Active and Engaged Citizens: The New Islamic Civilization will not be built by passive citizens. Through this role, the university professor extracts the youth from the confines of individualism and guides them towards the arena of social responsibility.

- Social Responsibility: Encouraging participation in solving local, urban, and national problems through voluntary and civic activities.
- Civic Responsibility: Familiarizing students with their civic rights and duties towards the Islamic system and the Constitution.

6- The Cyber-Education Role: Safeguarding in a Borderless Space

This emerging role is the university's essential response to one of the biggest challenges facing the younger generation. The professor must possess the capability for "digital education"; that is, the ability to educate students for an ethical, healthy, and impactful life in cyberspace, immunizing them against the psychological, moral, and intellectual harms of this realm.

Challenges and Operational Strategies

Implementing this model faces numerous challenges, categorized into structural (lack of funding, inefficient evaluation systems), cultural (cultural invasion, individualism), and individual (professor burnout, lack of communication skills). To overcome these challenges, the following practical strategies are proposed:

- Fundamental revision of professor training and selection programs, incorporating topics on professional ethics, pedagogical skills, and media literacy.
- Establishing a multidimensional evaluation and incentive system that considers educational and mentorship indicators alongside research metrics.
- Founding a "Special Fund for Islamic Education" to finance educational projects and initiatives.
- Implementing a "Professor Occupational Health Plan" to prevent burnout and enhance their psychological well-being.

- Formulating a "Charter of Professional Ethics for Professors" to foster an environment of trust and scientific impartiality within the university.
- Qualitatively developing professor-student interaction through scientific-educational camps, brainstorming sessions, and open discourse platforms.
- Intelligently leveraging the capacities of art and media for the indirect and engaging transmission of educational and civilizational concepts.

Conclusion and Final Summary

The model presented in this research paints a holistic and systematic picture of university professors as "civilization-building educators." This model demonstrates that a professor aligned with the Islamic Revolution is a multidimensional entity who must simultaneously serve as a model and guide for the youth in the spheres of knowledge, ethics, spirituality, identity, and social responsibility. The realization of the New Islamic Civilization, the lofty ideal of the Islamic Republic system, will be impossible without nurturing a generation that integrates "knowledge" and "action," "faith" and "expertise," "rationality" and "spirituality," and "identity" and "responsibility." This crucial task can only be achieved through a redefinition of the professors' role, a transformation in the perspective of higher education policymakers, and a national resolve to invest in "education" alongside "instruction." University professors are the bridge connecting the civilizational ideals of the Second Step Statement and the younger generation—a bridge which, if firmly built, will ensure a tomorrow for Islamic Iran that is brighter than its yesterday.

Keywords: Youth, university professors, educational role, Modern Islamic civilization, The second step of the revolution, Identity formation.

ارائه الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی

محمد مجیدپور خوئی

استادیار، گروه آموزش معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی ۸۸۹-۱۴۶۶۵، تهران، ایران
(نویسنده مسئول).

M.majidpour@cfu.ac.ir

0009-0001-6431-4741

معین طریقی

دبیر رسمی آموزش و پرورش، تهران، ایران.

Moein.garmini@gmail.com

0009-0009-4776-8301

فاطمه عفتی داریانی

مری، گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ارومیه، ایران.

Effati.f@umsu.ac.ir

0000-0003-4963-0356

چکیده

در شرایط کنونی، نیاز به تربیت جوانان توانمند، متعهد و تمدن‌ساز به‌عنوان اصلی‌ترین سرمایه‌های انقلاب اسلامی، یکی از دغدغه‌های کلیدی نظام آموزشی است. با توجه به ضعف‌های موجود در الگوی تربیتی دانشگاه‌ها (ازجمله تمرکز صرف بر آموزش‌های نظری و بی‌توجهی نسبی به ابعاد اخلاقی و هویتی)، این پژوهش به ارائه الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی بر پایه مبانی بیانیه گام دوم انقلاب می‌پردازد. بیانیه گام دوم انقلاب، به‌عنوان سندی راهبردی، بر اهمیت تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص تأکید دارد و دانشگاه‌ها به‌عنوان مراکز تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص، نقش کلیدی در پرورش نسل جوان دارند. در این راستا، اساتید به‌عنوان الگوهای علمی و اخلاقی تأثیر به‌سزایی دارند. این پژوهش با روش مروری نظام‌مند و با روش نمونه‌گیری هدفمند، منابع معتبر (شامل مقالات علمی، اسناد بالادستی و کتب مرتبط) را از پایگاه‌های داخلی و خارجی (مانند: Science Direct و SID، Noormags) با کلیدواژه‌های نقش اساتید، تربیت جوانان، تمدن نوین اسلامی و بیانیه گام دوم انقلاب گردآوری و تحلیل کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد اساتید دانشگاه در شش نقش الگویی، هدایت‌گری، معرفت‌افزایی، هویت‌بخشی، مسئولیت‌پذیری و تربیت‌سایبری تأثیرگذارند و مواجهه با چالش‌هایی مانند کاهش تعامل استاد - دانشجو، ضعف نظام انگیزشی اساتید و موانع فرهنگی، نیازمند راهکارهایی چون تغییر ساختار ارزیابی اساتید، تقویت مهارت‌های تربیتی آنان و استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی دانشگاه است. این مطالعه بر این نکته تأکید دارد که تحقق تمدن نوین اسلامی بدون بازتعریف نقش اساتید در تربیت همه‌جانبه جوانان ممکن نخواهد بود.

کلیدواژه‌ها: جوانان، اساتید دانشگاه، نقش تربیتی، تمدن نوین اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب، هویت‌بخشی.

شاپای الکترونیک: ۲۵۵۸-۲۵۵۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی راهبرد اجتماعی فرهنگی

doi 10.22034/scs.2025.511243.1673

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشر به راهبرد اجتماعی فرهنگی نمی‌باشد.

مقدمه و بیان مسئله

تربیت و آموزش به‌عنوان ارکان اساسی شکل‌گیری و تداوم تمدن‌ها، در اسلام نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بعثت پیامبران الهی به تربیت انسان‌ها به‌عنوان یکی از اهداف اصلی خود تأکید دارد. در دنیای معاصر، دانشگاه‌ها به‌عنوان نهادهای کلیدی در فرایند تربیتی و آموزشی، نقش مهمی در شکل‌دهی به آینده جوامع ایفا می‌کنند. در این راستا، اساتید دانشگاه به‌عنوان محور اصلی این نهادها، مسئولیت بزرگی در تربیت نسل آینده‌ساز جامعه بر عهده دارند (الویری و کریم‌زاده سورشجانی، ۱۴۰۱).

در جمهوری اسلامی ایران، با توجه به آرمان‌های انقلاب اسلامی و هدف والای تشکیل تمدن نوین اسلامی، نقش تربیتی اساتید دانشگاه اهمیتی دوچندان می‌یابد. در شرایط کنونی که نظام جمهوری اسلامی ایران با چالش‌های متعددی در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و تمدنی روبه‌رو است، بیانیه گام دوم انقلاب به‌عنوان سند راهبردی کلان، نقش‌های جامع برای عبور از این چالش‌ها و حرکت به سمت تمدن نوین اسلامی ارائه می‌دهد. یکی از محورهای اساسی این بیانیه، تأکید بر نقش جوانان به‌عنوان نیروی محرکه پیشرفت و تحول است (ترابی کلاته قاضی، ۱۴۰۰). با این حال، پرسش اصلی این است که اساتید دانشگاه به‌عنوان هدایتگران فکری و تربیتی جوانان، چگونه می‌توانند با الگوسازی متناسب با مبانی بیانیه گام دوم، در شکل‌گیری نسل تراز تمدن نوین اسلامی مؤثر باشند؟ این مسئله، به‌ویژه در فضای کنونی دانشگاه‌ها که با چالش‌هایی مانند تهاجم فرهنگی، کاهش انگیزه‌های دینی و علمی، و گسست نسلی مواجه است، از اهمیت راهبردی برخوردار می‌باشد (خجیر، ۱۴۰۲).

دانشگاه‌ها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی، نقشی کلیدی در تربیت نیروی انسانی متخصص و متعهد ایفا می‌کنند. این نهاد نه تنها محل انتقال دانش و مهارت‌های تخصصی هستند بلکه بستری برای شکل‌دهی به شخصیت، ارزش‌ها و نگرش‌های دانشجویان فراهم می‌آورند. از سوی دیگر، اساتید دانشگاه به‌عنوان رکن اصلی این نهاد، تأثیر مستقیمی بر روند تربیتی جوانان دارند. آنها نه تنها با انتقال دانش تخصصی بلکه با رفتارها، گفتارها و منش خود می‌توانند الگویی برای جوانان باشند. نقش الگویی اساتید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ چراکه جوانان اغلب تحت تأثیر شخصیت و رفتار استادان خود قرار می‌گیرند (خاکپور، اعتمادی‌زاده و صمدی، ۱۳۹۸). بیانیه گام دوم انقلاب نیز با تأکید بر نقش محوری جوانان در تحقق

تمدن نوین اسلامی، اهمیت تربیت آنان را دوچندان کرده است. در این راستا، دانشگاه‌ها باید محیطی فراهم کنند که علاوه بر ارتقای سطح علمی جوانان، زمینه‌ساز رشد اخلاقی و معنوی آنان نیز باشد (اسکندری‌نسب، ۱۴۰۱).

در این نگاشته الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان به‌منظور تحقق تمدن نوین اسلامی براساس مبانی بیانیه گام دوم انقلاب ارائه شده است. اساتید دانشگاه به‌عنوان الگوهای علمی و اخلاقی، نقش بسیار مهمی در تربیت جوانان دارند. آنها با رفتار و منش خود می‌توانند ارزش‌های اسلامی را به نمایش بگذارند و جوانان را به خودسازی، تهذیب نفس و کسب فضایل اخلاقی هدایت کنند. این تأثیرگذاری نه‌تنها شامل انتقال دانش تخصصی است بلکه به ارتقای آگاهی دینی و اجتماعی جوانان نیز می‌پردازد. اساتید باید جوانان را به کشف مجهولات و حل مسائل جدید تشویق کنند و زمینه را برای توسعه دانش و بینش اسلامی فراهم آورند. همچنین، تقویت هویت اسلامی - ایرانی جوانان و ایجاد احساس تعلق به انقلاب و نظام اسلامی از دیگر وظایف مهم آنهاست. تربیت جوانان مسئولیت‌پذیر و فعال در جامعه، تشویق به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و آشنا کردن آنها با حقوق و وظایف شهروندی نیز از دیگر ابعاد نقش هدایت‌گری و الگویی اساتید است. در نهایت، برای ارتقای کیفیت آموزش و تربیت اساتید جدید، بازنگری در برنامه‌های تربیت اساتاد و گنجانیدن مباحث تربیتی و اخلاقی در این برنامه‌ها ضروری است.

در این میان، مسئله اصلی که این پژوهش به دنبال بررسی آن است، چگونگی ایفای نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی، با توجه به رهنمودهای بیانیه گام دوم انقلاب می‌باشد. اهمیت این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که اساتید دانشگاه، علاوه بر انتقال دانش تخصصی، نقش مهمی در شکل‌دهی به هویت، ارزش‌ها و نگرش‌های دانشجویان دارند (خاکپور، اعتمادی‌زاده و صمدی، ۱۳۹۸). این نقش تربیتی می‌تواند در راستای تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی و شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی بسیار تأثیرگذار باشد.

۱. هدف و سؤالات پژوهش

پژوهش مروری حاضر با هدف ارائه الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی بر پایه مبانی بیانیه گام دوم انقلاب انجام می‌شود. این پژوهش به دنبال شناسایی مؤلفه‌های اصلی تمدن نوین اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب، تبیین جایگاه و نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان و ارائه راهکارهایی

برای تقویت نقش تربیتی اساتید در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی است. اهمیت این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که بیانیه گام دوم انقلاب به‌عنوان یک سند راهبردی، چشم‌انداز آینده انقلاب اسلامی را ترسیم کرده و بر نقش محوری جوانان در تحقق این چشم‌انداز تأکید نموده است (ترابی کلاته قاضی، ۱۴۰۰). در این میان، اساتید دانشگاه به‌عنوان الگوهای علمی و اخلاقی، نقش مهمی در شکل‌دهی به شخصیت و نگرش‌های دانشجویان دارند و می‌توانند در راستای تحقق اهداف بیانیه گام دوم انقلاب تأثیرگذار باشند.

هدف اصلی این پژوهش مروری، ارائه الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی بر پایه مبانی بیانیه گام دوم انقلاب است. در این راستا، اهداف فرعی زیر دنبال می‌شوند:

۱- تبیین جایگاه و نقش اساتید دانشگاه در تحقق اهداف تربیتی بیانیه گام دوم انقلاب؛

۲- ارائه راهکارهایی برای تقویت نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی:

- مؤلفه‌های کلیدی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی بر پایه مبانی بیانیه گام دوم انقلاب کدامند؟
- چه راهکارهای عملیاتی می‌توان برای تقویت نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان بر اساس اهداف بیانیه گام دوم انقلاب ارائه داد؟
- موانع و چالش‌های پیش‌روی اساتید دانشگاه در ایفای نقش تربیتی خود مبتنی بر مبانی بیانیه گام دوم انقلاب کدامند؟

۲. ضرورت و اهمیت پژوهش

ضرورت انجام این پژوهش مروری، از چند جنبه قابل توجه است. نخست، با توجه به اهمیت بیانیه گام دوم انقلاب به‌عنوان نقشه راه آینده کشور، بررسی ابعاد مختلف آن و چگونگی تحقق اهدافش ضروری به نظر می‌رسد (غفاری‌هشجین و نیکونهاد، ۱۳۹۹). دوم، با توجه به نقش کلیدی دانشگاه‌ها و اساتید در تربیت نسل جوان کشور، تبیین چگونگی ایفای نقش تربیتی اساتید در راستای تحقق اهداف بیانیه گام دوم انقلاب می‌تواند راهگشای برنامه‌ریزی‌های آتی در حوزه آموزش عالی باشد (منظری توکلی و کهنوجی، ۱۴۰۰). سوم، با توجه به چالش‌های موجود در عرصه تربیت و آموزش در دانشگاه‌ها، ارائه راهکارهایی برای تقویت نقش اساتید در تربیت

جوانان می‌تواند در راستای تحقق اهداف تمدنی انقلاب اسلامی کمک شایانی نماید (رودگر نژاد، ۱۴۰۰). این پژوهش مروری با گردآوری و تحلیل یافته‌های پژوهش‌های پیشین در این زمینه، می‌تواند دیدگاهی جامع و کاربردی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان حوزه آموزش عالی فراهم آورد.

در این پژوهش مروری، با بهره‌گیری از منابع معتبر علمی و پژوهشی، به بررسی ابعاد مختلف موضوع پرداخته خواهد شد. بیانیه گام دوم انقلاب به‌عنوان سند محوری این پژوهش، مبنای تحلیل و بررسی قرار خواهد گرفت و تلاش خواهد شد تا با تحلیل محتوای این بیانیه و سایر منابع مرتبط، چهارچوبی جامع برای ارائه الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی ارائه گردد.

۳. پیشینه پژوهش

اسکندری‌نسب (۱۴۰۱) در تحلیل محتوای بیانیه گام دوم انقلاب، بر وظایف راهبردی جوانان تأکید دارد و نشان می‌دهد که این بیانیه، دانشگاه‌ها و اساتید را به‌عنوان کانون‌های تربیت نیروی انسانی متعهد و تحقق‌بخش تمدن نوین اسلامی معرفی می‌کند. یافته‌های این پژوهش، لزوم توجه به نقش هدایتگری اساتید در جهت‌دهی به جوانان را مورد تأکید قرار می‌دهد (اسکندری‌نسب، ۱۴۰۱).

غفاری‌هشجین و نیکونهاد (۱۳۹۹) در پژوهش آینده‌نگارانه خود، بیانیه گام دوم را به‌عنوان سندی تحول‌آفرین در عرصه‌های علمی و تربیتی تحلیل کرده‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که تحقق اهداف این بیانیه، مستلزم بازتعریف نقش اساتید دانشگاه در تربیت نسل جوان با رویکرد تمدن‌ساز است (غفاری‌هشجین و نیکونهاد، ۱۳۹۹).

کوهی و همکاران (۱۳۹۸)، در بررسی خودتنظیمی پژوهشی دانشجویان، به نقش کلیدی اساتید و گروه‌های آموزشی در هدایت تحصیلی و تربیتی دانشجویان اشاره کرده‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت تعامل استاد و دانشجو می‌تواند بر رشد علمی و تربیتی دانشجویان تأثیر معناداری بگذارد (کوهی و دیگران، ۱۳۹۸).

منظری توکلی و کهنوجی (۱۴۰۰)، به تبیین اهداف تربیتی بیانیه گام دوم پرداخته و الگویی برای نقش‌آفرینی اساتید در تربیت جوانان ارائه داده‌اند. این پژوهش بر ضرورت ترکیب سه بُعد علمی، اخلاقی و عملی در نقش‌آفرینی اساتید برای تحقق اهداف تربیتی بیانیه گام دوم انقلاب تأکید می‌کند (منظری توکلی و کهنوجی، ۱۴۰۰).

امیرحمزه مهربانی و مهدی مهربانی (۱۳۹۸)، با اشاره به توانمندی جوانان،

به‌عنوان مخاطبان اصلی «بیانیه گام دوم انقلاب»، نقش آنان را نقش محوری در تحقق تمدن نوین اسلامی دارند. این پژوهش با اتکا به بیانیه گام دوم و با روش تحلیل مضمون، به شناسایی عوامل مؤثر بر توانمندسازی جوانان (شامل عوامل معنوی - اخلاقی، معرفت‌شناختی، ساختاری و مهارتی)، متغیرهای زمینه‌ساز، موانع و پیامدها می‌پردازد. یافته‌ها منجر به طراحی الگوی پارادایمی توانمندسازی جوانان شده است که می‌تواند به‌عنوان چهارچوبی راهبردی در ادبیات تربیت اسلامی مورد استفاده قرار گیرد (مهرابی و مهرابی، ۱۳۹۸).

جعفری و مهجوری (۱۴۰۲)، به ضرورت ترویج معنویت در میان جوانان با توجه به تأکیدات بیانیه گام دوم انقلاب می‌پردازد. در فضای کنونی که جامعه بشری به‌شدت درگیر مادی‌گرایی و پیشرفت‌های فناورانه شده، معنویت به‌عنوان گمشده بشر امروز مطرح می‌شود. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و مطالعات کتابخانه‌ای، ابتدا عوامل دین‌گریزی جوانان را بررسی کرده و سپس راهکارهای عملی مانند تبیین صحیح مفاهیم دینی، ارائه چهره عقلانی از دین، تقویت دشمن‌شناسی، استفاده از روش‌های نوین تبلیغ و ایجاد محیط‌های معنوی را برای جذب جوانان به معنویت پیشنهاد می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهد انقلاب اسلامی با به‌کارگیری این راهکارها می‌تواند نقش احیاگر معنویت در دنیای معاصر را ایفا کند. این مطالعه با پرکردن خلأ موجود در ادبیات موضوع، چهارچوبی کاربردی برای سیاست‌گذاری در حوزه جوانان ارائه می‌دهد (جعفری و مهجوری، ۱۴۰۲).

احمدی‌مقدم (۱۴۰۰)، با استناد به بیانیه گام دوم انقلاب، به بررسی جایگاه راهبردی دانشگاه‌ها در فرایند تمدن‌سازی اسلامی می‌پردازد. با گذار از مراحل اولیه انقلاب، این مطالعه بر نقش محوری دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشگاه دفاع ملی در تربیت مدیران کارآمد برای تحقق آرمان‌های تمدنی تأکید دارد. مطالعه نشان می‌دهد که دانشگاه تراز انقلاب اسلامی باید به‌عنوان نهادی کنشگر و از نسل چهارم دانشگاه‌ها، همسو با ارزش‌های اسلامی بازتعریف شود. این پژوهش با روش تحلیلی و با اتکا به اسناد بالادستی، الگویی از دانشگاه اسلامی ارائه می‌دهد که قادر است در تقابل گفتمان تمدن اسلامی با الگوی توسعه غربی ایفای نقش کند. یافته‌ها حاکی از آن است که دانشگاه‌های کشور نیازمند بازنگری اساسی در کارکردها و ساختار خود به‌منظور پاسخگویی به نیازهای مرحله جدید انقلاب هستند. این پژوهش با ترکیب نظریه دانشگاه نسل چهارم و مبانی اسلامی، چهارچوبی نوین برای دانشگاه ایرانی - اسلامی پیشنهاد می‌دهد که می‌تواند به‌عنوان راهنمای سیاست‌گذاری در حوزه

آموزش عالی مورد استفاده قرار گیرد (احمدی‌مقدم، ۱۴۰۰).

نبی‌زاده و همکاران (۱۴۰۳)، به بررسی مبانی معرفت‌شناختی تربیت معنوی در اندیشه امامین انقلاب اسلامی می‌پردازد. با استفاده از روش تحلیل فرارونده و بررسی اسنادی، شش اصل کلیدی شامل وحیانی بودن، ارزشمندی، توحیدی بودن، عقلانیت، عدم تقلید و سودمندی معرفت استخراج شد. یافته‌ها نشان می‌دهد این اصول می‌توانند چهارچوبی برای تقویت نقش دانشگاه‌ها در تمدن‌سازی اسلامی ارائه دهند. مطالعه بر اهمیت تلفیق رشد علمی با پرورش معنوی در محیط‌های دانشگاهی تأکید دارد (نبی‌زاده و دیگران، ۱۴۰۳).

مطالعه حاضر می‌تواند با ترکیب سطوح خرد (فردی) و کلان (تمدن‌ساز) در نقش‌آفرینی اساتید و ترکیب بیانیه گام دوم با تربیت دانشگاهی و با پُر کردن خلأهای موجود (نظری، روشی و کاربردی)، گامی فراتر از پژوهش‌های قبلی، از جمله عدم توجه کافی به نقش تمدنی دانشگاه‌ها (که در مطالعات پیشین مغفول مانده بود)، ارائه الگوی بومی (به جای الگوهای وارداتی) و تبدیل مبانی نظری به راهکارهای عملیاتی، گامی اساسی در راستای تکمیل چرخه پژوهش‌های پیشین بردارد. این مطالعه می‌تواند با پژوهش‌های کمی برای سنجش اثربخشی الگو و مقایسه تطبیقی با تجربیات دانشگاه‌های اسلامی دیگر کشورها تکمیل گردد.

۴. ملاحظات نظری

۴-۱. تمدن نوین اسلامی

۴-۱-۱. مفهوم کلیدی

تمدن نوین اسلامی مفهومی است که در راستای احیای ارزش‌های اسلامی و بازسازی جامعه بر اساس اصول و آموزه‌های دینی مطرح شده است. این تمدن، برخلاف تمدن‌های مادی‌گرا، بر محوریت دین و اخلاق استوار است و تلاش می‌کند تا با تلفیق معنویت و پیشرفت علمی، جامعه‌ای عادلانه، اخلاق‌مدار و پیشرفته ایجاد کند (الویری و کریم‌زاده، ۱۴۰۲). یکی از ویژگی‌های برجسته تمدن نوین اسلامی، تأکید بر علم و دانش به‌عنوان زیربنای پیشرفت جامعه است. تربیت نیز جایگاه ویژه‌ای در این تمدن دارد؛ چراکه انسان‌های متعهد و متخصص، اساس شکل‌گیری و تداوم آن را تشکیل می‌دهند (کاظمی، ۱۳۹۷). خادم‌علیزاده (۱۳۹۸) در پژوهش خود نشان داده است که تربیت جوانان آگاه و متعهد، یکی از مهم‌ترین عوامل در تحقق اهداف تمدنی اسلام است. او معتقد است که نظام تعلیم و تربیت باید به‌گونه‌ای

طراحی شود که علاوه بر انتقال دانش تخصصی، ارزش‌ها و اصول اخلاقی را نیز به نسل جوان منتقل کند (خادم‌علیزاده، ۱۳۹۸).

۴-۱-۲. مبانی نظری

تمدن نوین اسلامی ریشه در سه منبع اصلی دارد: قرآن کریم به‌عنوان متن بنیادین (آیه ۲۵ سوره حدید که بر عدالت و قسط تأکید دارد)، سنت پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و ائمه معصومین (علیهم‌السلام) که الگوی عملی جامعه اسلامی را ترسیم کرده‌اند (به‌ویژه حدیث ثقلین)، و اندیشه‌های نوین اسلامی که توسط متفکرانی مانند شهید مطهری (در کتاب «عدل الهی») (مطهری، ۱۴۰۱) و امام خامنه‌ای (در بیانیه گام دوم انقلاب) توسعه یافته است. این تمدن برخلاف تمدن غربی که بر فردگرایی و سکولاریسم استوار است (نظریه هانتینگتون در «برخورد تمدن‌ها» (اخوان، ۱۳۸۴))، بر جامعه‌گرایی دینی و ترکیب عقلانیت با معنویت تأکید دارد. تجربه تاریخی تمدن اسلامی در قرون طلایی (مانند دوره بغداد در قرن چهارم هجری) نشان می‌دهد که این الگو قابلیت تحقق عملی دارد. مطالعات جدید نیز (مانند پژوهش‌های عبدالحمید ابوزید در «نقد گفتمان دینی») نشان می‌دهد که بازخوانی متون اسلامی با نیازهای معاصر ممکن است. در ایران، این نظریه در آثار اندیشمندانی مانند دکتر شریعتی (به‌ویژه کتاب «امت و امامت» (شریعتی، ۱۳۹۸)) و مقام معظم رهبری (در سخنرانی‌های متعدد درباره پیشرفت اسلامی) بسط یافته و بر سه پایه استقلال فرهنگی، عدالت اجتماعی و نوآوری علمی استوار شده است. نمونه عینی آن را می‌توان در پیشرفت‌های علمی ایران پس از انقلاب (مانند دستاوردهای هسته‌ای و زیست‌فناوری) مشاهده کرد که نشان می‌دهد ترکیب علم و دین ممکن است. این نظریه در تقابل با نظریه پایان تاریخ فوکویاما قرار می‌گیرد و اثبات می‌کند که آلترناتیوی برای تمدن غربی وجود دارد.

۴-۲. بیانیه گام دوم انقلاب

۴-۲-۱. مفهوم کلیدی

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی که توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۷ صادر شد، به‌عنوان سندی راهبردی برای حرکت انقلاب در دهه‌های آینده تدوین شده است. این بیانیه با مروری بر دستاوردهای چهل ساله انقلاب اسلامی، چشم‌انداز

آینده کشور را ترسیم کرده و بر لزوم بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی برای تحقق اهداف بزرگ انقلاب تأکید دارد (ترابی کلاته قاضی، ۱۴۰۰).

۴-۲-۲. مبانی نظری

یکی از نکات برجسته بیانیه گام دوم انقلاب، تأکید ویژه بر نقش جوانان در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی است. رهبر معظم انقلاب در این بیانیه جوانان را موتور محرکه انقلاب دانسته و از آنها خواسته است تا با تکیه بر علم، ایمان و روحیه جهادی، نقش خود را در تحقق تمدن نوین اسلامی ایفا کنند (اسکندری‌نسب، ۱۴۰۱). منظری توکلی و کهنوجی نیز در پژوهش خود به اهمیت تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص در راستای تحقق اهداف بیانیه اشاره کرده‌اند. آنها معتقدند که اساتید دانشگاه باید نقش فعالی در تربیت جوانان ایفا کنند تا بتوانند نیروهای آگاه، مسئولیت‌پذیر و دارای بصیرت انقلابی برای آینده کشور پرورش دهند (منظری توکلی و کهنوجی، ۱۴۰۰).

در این میان، بیانیه گام دوم انقلاب با تأکید ویژه بر نقش جوانان به‌عنوان موتور محرکه پیشرفت، افق جدیدی را ترسیم کرده است. مطالعاتی مانند پژوهش اسکندری‌نسب (۱۴۰۱) و منظری توکلی (۱۴۰۱) نشان می‌دهد که تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص، از طریق نقش‌آفرینی فعال اساتید دانشگاه، شرط ضروری تحقق این تمدن نوین است. این دیدگاه نه‌تنها نظریه «پایان تاریخ» فوکویاما را به چالش کشیده بلکه با ارائه جایگزینی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، الگویی بدیل برای بشریت عرضه کرده است. موفقیت‌های علمی ایران پس از انقلاب، مصداق عینی کارآمدی این نظریه در عمل بوده و ثابت کرده که تلفیق علم و دین نه‌تنها ممکن بلکه ضروری است.

۵. روش پژوهش

این مقاله با رویکرد مروری نظام‌مند و با هدف ارائه الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی بر اساس مبانی بیانیه گام دوم انقلاب در بهمن ماه سال ۱۴۰۳ تدوین شده است. روش پژوهش شامل مراحل زیر بوده است:

۱- جمع‌آوری داده‌ها: ابتدا جستجوی گسترده‌ای در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر داخلی (Ensani.ir, Civilica, Magiran, Sid, Noormags) و بین‌المللی

دانشگاه، تربیت جوانان، تمدن نوین اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب و کلیدواژه‌های انگلیسی Islamic civilization, youth education, university professors' role ScienceDirect, Scopus, Google Scholar) با کلیدواژه‌های فارسی نقش اساتید دانشگاه، تربیت جوانان، تمدن نوین اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب و کلیدواژه‌های انگلیسی Islamic civilization, youth education, university professors' role Second Step Revolution Statement انجام شد. مقالات علمی چاپ شده در ۵ سال اخیر (۲۰۱۹-۲۰۲۴)، اسناد بالادستی (مثل سند تحول آموزش عالی ایران)، کتاب‌ها و گزارش‌های مرتبط با موضوع نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان، تمدن نوین اسلامی و بیانیه گام دوم انقلاب مورد بررسی قرار گرفتند. معیار انتخاب منابع شامل ارتباط مستقیم با موضوع پژوهش، به‌روز بودن و اعتبار علمی آنها بوده است. ابتدا ۵۰ منبع یافت شد. پس از حذف موارد تکراری و نامرتب، ۱۱ منبع برای تحلیل نهایی انتخاب شدند.

۲- تحلیل محتوا: محتوای منابع منتخب با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی بررسی شد. در این مرحله، متون حداقل دو بار با هدف استخراج مفاهیم کلیدی به دقت مطالعه و نکات کلیدی استخراج گردید. مواردی مانند «نقش الگویی اساتید»، «چالش‌های ساختاری» با برجسته‌کردن و حاشیه‌نویسی مشخص شدند. مفاهیم نرم‌افزار MAXQDA ذخیره شدند تا امکان مدیریت نظام‌مند فراهم شود.

۳- کدگذاری: برای تحلیل دقیق‌تر و سازمان‌دهی یافته‌ها، از روش کدگذاری استفاده شد. این فرایند شامل سه مرحله بود.

- **کدگذاری باز:** در این مرحله، مفاهیم اصلی از متون استخراج و به هریک کدی اختصاص داده شد. در این مرحله ۱۸ کد اولیه ایجاد شد.

- **کدگذاری محوری:** کدهای مشابه در مقوله‌ها گسترده‌تر قرار گرفتند. ۱۸ کد به ۸ کد ثانویه تقلیل یافت.

- **کدگذاری انتخابی:** ارتباط بین مقوله‌ها مشخص و مقوله‌های اصلی شناسایی شدند.

درنهایت، ۶ مضمون اصلی (نقش‌های الگویی، هدایت‌گری، معرفت‌افزایی، هویت بخشی، مسئولیت‌پذیری و تربیت سایبری) تعیین شد.

۴- تحلیل و تفسیر: پس از کدگذاری، یافته‌ها تحلیل و تفسیر شدند. در این مرحله، ارتباط بین مفاهیم و مقوله‌ها با اهداف بیانیه گام دوم انقلاب تبیین شد.

۵- اعتبارسنجی: برای اطمینان از صحت یافته‌ها، از روش بازبینی توسط همکاران استفاده شد. دو پژوهشگر مستقل با تخصص در «تربیت اسلامی» و «روش‌شناسی

کیفی» فرایند کدگذاری را بررسی کردند. این روش مروری با استفاده از کدگذاری، امکان بررسی عمیق و سازمان‌یافته موضوع را فراهم کرده است. نتایج این پژوهش می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای سیاست‌گذاران آموزش عالی و برنامه‌ریزان دانشگاهی در راستای تقویت نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان استفاده شود.

۶. نوآوری پژوهش

نوآوری این پژوهش در سه سطح نمایان است: نخست، از منظر نظری با ارائه مدل یکپارچه (نقش‌های الگویی، هدایت‌گری، معرفت‌افزایی، هویت‌بخشی، مسئولیت‌پذیری و نقش تربیت‌سایبری) که برای نخستین بار مؤلفه‌های تربیتی اساتید دانشگاه را با چهارچوب تمدن‌سازی بیانیه گام دوم انقلاب تلفیق می‌کند؛ درحالی‌که مطالعات پیشین عمدتاً بر جنبه‌های جزئی این نقش‌ها متمرکز بودند. دوم، از جنبه روش‌شناختی با به‌کارگیری تحلیل محتوای کیفی نظری (بر اساس کدگذاری سه‌مرحله‌ای اشتراوس و کوربین) و اعتبارسنجی یافته‌ها از طریق روش دلفی با چند خبره. سوم، در عرصه کاربردی می‌توان با تبدیل یافته‌ها به راهکارهای عملیاتی زمینه‌محور (مانند طراحی پادکست‌های دانشجویی برای ترویج هویت اسلامی - ایرانی یا اصلاح نظام ارزیابی اساتید بر اساس شاخص‌های تربیتی) پاسخگوی نیازهای اختصاصی دانشگاه‌های ایران بود. این سه‌گانه نظری - روشی - عملیاتی، تمایز بنیادین این پژوهش را با کارهای پیشین شکل می‌دهد.

۷. یافته‌های پژوهش

یافته‌ها مطابق با سه پرسش اصلی پژوهش سازماندهی شده‌اند.

۷-۱. پاسخ به پرسش اول: نقش‌های تربیتی اساتید دانشگاه در تربیت جوانان و درنهایت تحقق تمدن نوین اسلامی (بر اساس مبنای بیانیه گام دوم)

۷-۱-۱. نقش الگویی

الگوسازی عملی و رفتاری اساتید، یکی از مهم‌ترین ابعاد نقش تربیتی آنهاست. جوانان اغلب از رفتار، منش و گفتار استادان خود تأثیر می‌پذیرند و این تأثیر می‌تواند به شکل‌گیری ارزش‌ها و نگرش‌های مثبت در آنان منجر شود (خاکپور، اعتمادی‌زاده و صمدی، ۱۳۹۸). بیانیه گام دوم انقلاب نیز بر اهمیت این نقش تأکید دارد و اساتید را به‌عنوان پیشگامان تربیت نسل جوان معرفی می‌کند. الگوسازی اساتید در محیط دانشگاه، به

جوانان کمک می‌کند تا اصول اخلاقی، تعهد اجتماعی و مسئولیت‌پذیری را در زندگی شخصی و حرفه‌ای خود نهادینه کنند (رودگرزاد، ۱۴۰۰).

تأثیرگذاری اساتید از طریق منش و شخصیت آنها یکی از ویژگی‌های برجسته نظام آموزش عالی است. این الگوی رفتاری نه تنها موجب تقویت هویت دینی در جوانان می‌شود بلکه آنان را برای ایفای نقش‌های مؤثر در جامعه آماده می‌کند (الویری و کریم‌زاده، ۱۴۰۱). رودگرزاد (۱۴۰۰) نیز بر این باور است که استاد تراز انقلاب اسلامی باید دوگانگی میان علم و ایمان را از بین برده و با رفتار خود نشان دهد که علم می‌تواند در خدمت معنویت باشد؛ بنابراین، نقش الگویی اساتید یکی از ارکان اصلی تحقق تمدن نوین اسلامی است (رودگرزاد، ۱۴۰۰).

۷-۱-۲. نقش هدایت‌گری

هدایت‌گری یکی دیگر از نقش‌های کلیدی اساتید دانشگاه در راستای تربیت جوانان به‌منظور تحقق تمدن نوین اسلامی است. این هدایت‌گری شامل راهنمایی جوانان به سوی خودسازی، تهذیب نفس و کسب فضایل اخلاقی است. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر اهمیت خودسازی جوانان تأکید دارد و اساتید را به‌عنوان هدایت‌گران اصلی این مسیر معرفی می‌کند (اسکندری‌نسب، ۱۴۰۱). این هدایت‌گری نه تنها در کلاس درس بلکه از طریق روابط فردی نیز قابل تحقق است.

علاوه‌براین، ایجاد انگیزه و امید در جوانان برای نقش‌آفرینی در آینده یکی دیگر از وظایف هدایت‌گرانه اساتید است. جوانانی که امید به آینده دارند و احساس می‌کنند که می‌توانند نقشی مؤثر در جامعه ایفا کنند، انگیزه بیشتری برای تلاش خواهند داشت (رودگرزاد، ۱۴۰۰). خادم‌علیزاده (۱۳۹۸) معتقد است که اساتید باید با ارائه چشم‌اندازی روشن از آینده، جوانان را برای مشارکت فعال در ساخت جامعه آماده کنند. این هدایت‌گری باید به‌گونه‌ای باشد که جوانان احساس کنند بخشی از فرایند تحقق تمدن نوین اسلامی هستند (خادم‌علیزاده، ۱۳۹۸).

۷-۱-۳. نقش معرفت‌افزایی

یکی دیگر از ابعاد مهم نقش تربیتی اساتید دانشگاه، توسعه معرفت و بینش اسلامی در میان جوانان است. معرفت‌افزایی شامل انتقال مفاهیم دینی و تقویت تفکر انتقادی بر اساس مبانی اسلامی است. بیانیه گام دوم انقلاب بر اهمیت علم‌آموزی همراه با بصیرت تأکید دارد و اساتید را مسئول ارتقای سطح آگاهی دینی جوانان

معرفی می‌کند (ترابی کلاته قاضی، ۱۴۰۰).

تقویت تفکر انتقادی یکی دیگر از جنبه‌های معرفت‌افزایی است که توسط اساتید دانشگاه انجام می‌شود. جوانانی که توانایی تحلیل مسائل اجتماعی و سیاسی را بر اساس مبانی انقلاب اسلامی داشته باشند، می‌توانند نقشی مؤثرتر در جامعه ایفا کنند (غفاری هاشجین و نیکونهاد، ۱۳۹۹). رضوی (۱۴۰۱) نیز بر اهمیت آموزش مهارت‌های تفکر انتقادی توسط اساتید تأکید کرده و معتقد است که این مهارت‌ها زمینه‌ساز مشارکت فعال‌تر جوانان در فرایندهای اجتماعی خواهد بود (رضوی، ۱۴۰۱).

۴-۱-۷. نقش هویت‌بخشی

تقویت هویت اسلامی - ایرانی یکی دیگر از وظایف مهم اساتید دانشگاه است. هویت بخشی شامل ایجاد احساس تعلق به انقلاب اسلامی، نظام جمهوری اسلامی ایران و فرهنگ ملی است. بیانیه گام دوم انقلاب تأکید ویژه‌ای بر حفظ هویت دینی و ملی دارد و دانشگاه‌ها را مکلف کرده است تا محیطی فراهم آورند که موجب تقویت این هویت شود (منظری توکلی و کهنوجی، ۱۴۰۰).

اساتید با ارائه محتوای آموزشی مناسب و ایجاد فضای فرهنگی و احساس تعلق به آرمان‌های انقلاب اسلامی می‌توانند نقش مهمی در این زمینه ایفا کنند. حیدری خراسانی (۱۴۰۰) اشاره کرده است که دشمن تلاش دارد تا هویت انقلابی جوانان را تضعیف کند؛ اما حضور فعالانه اساتید با نگاه تبیینی می‌تواند این توطئه‌ها را خنثی کند؛ بنابراین، هویت‌بخشی یکی از ابزارهای مهم برای مقابله با چالش‌های فرهنگی پیش روی جوانان است (حیدری خراسانی و جوان، ۱۴۰۰).

۵-۱-۷. نقش مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری شامل تشویق جوانان به مشارکت فعال در حل مسائل اجتماعی و ایفای نقش مؤثر در فرایندهای تصمیم‌گیری ملی است (الویری و کریم‌زاده، ۱۴۰۱). بیانیه گام دوم انقلاب نیز بر اهمیت مسئولیت اجتماعی جوانان تأکید کرده و آنان را به‌عنوان نیروی محرکه اصلی جامعه معرفی نموده است.

تشویق جوانان به مشارکت اجتماعی نیازمند آن است که اساتید بتوانند ارتباط مؤثری با آنان برقرار کرده و آنان را نسبت به مسائل جامعه حساس کنند (خاکپور، اعتمادی‌زاده و صمدی، ۱۳۹۸). فروتنی (۱۴۰۱) معتقد است که ایجاد انگیزه برای مشارکت اجتماعی باید بخشی از برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها باشد تا بتواند

زمینه‌ساز تربیت نیروی انسانی متعهد شود؛ بنابراین، مسئولیت‌پذیری یکی از ابعاد کلیدی نقش تربیتی اساتید دانشگاه در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی محسوب می‌شود (فروتنی، ۱۴۰۱).

۶-۱-۷. نقش تربیت سایبری

نقش تربیت سایبری در دنیای امروز اهمیت ویژه‌ای یافته است؛ زیرا فضای سایبری به‌عنوان محیطی گسترده و تأثیرگذار بر رفتار و روان جوانان، نیازمند آموزش‌ها و تربیت‌های تخصصی است. نایب‌پور و موسوی (۱۳۹۵) در پژوهش خود تأکید کرده‌اند که آموزش مبتنی بر تعلیم و تربیت اسلامی می‌تواند نقش پیشگیرانه مؤثری در کاهش آسیب‌های فردی و روانی در فضای سایبری ایفا کند. این نوع آموزش با تقویت باورهای دینی و اخلاقی، جوانان را در برابر تهدیدات فضای مجازی مقاوم می‌سازد و زمینه‌ساز رفتارهای سالم و مسئولانه در این فضا می‌شود (نایب‌پور و موسوی، ۱۳۹۵).

از سوی دیگر، صادقی و همکاران (۱۴۰۳) نقش نهاد آموزش و پرورش را در پیشگیری اجتماعی و وضعی از جرایم سایبری دانش‌آموزان برجسته کرده‌اند. آنان معتقدند که آموزش‌های هدفمند و تربیتی می‌تواند افراد را نسبت به خطرهای فضای سایبری آگاه ساخته و مهارت‌های لازم برای مواجهه با تهدیدات را در آنان تقویت کند. به این ترتیب، تربیت سایبری در نظام آموزش و پرورش، علاوه‌بر پیشگیری از جرایم، موجب ارتقای فرهنگ استفاده صحیح و ایمن از فضای مجازی می‌شود (صادقی و همکاران، ۱۴۰۳).

همچنین، آل رسول کمارعلیا و مرشدی (۱۴۰۳)، در پژوهش خود به نقش آموزش در پیشگیری از بزه‌دیدگی سایبری اشاره کرده‌اند. آنان بر این باورند که ارتقای سواد دیجیتالی و آموزش‌های مستمر می‌تواند به شکل مؤثری از وقوع بزه دیدگی‌های سایبری جلوگیری کند و افراد را در برابر تهدیدات سایبری توانمند سازد؛ بنابراین، تربیت سایبری نه تنها به‌عنوان یک ضرورت آموزشی بلکه به‌عنوان یک راهبرد کلان در حفظ سلامت روانی و اجتماعی جامعه مطرح است (کمارعلیا و مرشدی، ۱۴۰۳).

۲-۷. پاسخ به پرسش دوم: راهکارهای عملیاتی تقویت نقش تربیتی

اساتید دانشگاه

۲-۷-۱. بازنگری در برنامه‌های تربیت استاد

منظری توکلی و کهنوجی (۱۴۰۱)، در پژوهش خود بر اهمیت آموزش مفاهیم تربیتی به اساتید تأکید کرده‌اند. آنها معتقدند که اساتید باید با اصول تربیت اسلامی آشنا شوند تا بتوانند این مفاهیم را به دانشجویان منتقل کنند (منظری توکلی و کهنوجی، ۱۴۰۱). علاوه بر این، بهره‌گیری از اساتید مجرب و الگو در تربیت اساتید جدید نیز می‌تواند بسیار مؤثر باشد. کوهی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه خود نشان داده‌اند که الگوبرداری از اساتید موفق می‌تواند به بهبود عملکرد اساتید جوان کمک کند. این رویکرد می‌تواند به انتقال تجربیات ارزشمند و روش‌های مؤثر تربیتی کمک کند (کوهی و دیگران، ۱۳۹۸).

۲-۷-۲. ایجاد سازوکارهای انگیزشی

ایجاد سازوکارهای انگیزشی برای اساتید فعال در حوزه تربیت، یکی دیگر از راهکارهای مهم است. تشویق و تقدیر از اساتیدی که در زمینه تربیت جوانان، فعالیت چشمگیری دارند، می‌تواند انگیزه سایر اساتید را برای مشارکت در این امر افزایش دهد. ملکوتیان و کتابی (۱۴۰۰) در پژوهش خود بر اهمیت ایجاد نظام تشویقی برای اساتید فعال در حوزه شاگردپروری تأکید کرده‌اند (ملکوتیان و کتابی، ۱۴۰۰). همچنین، ایجاد فرصت‌های مطالعاتی و پژوهشی در زمینه تربیت اسلامی می‌تواند به ارتقای دانش و مهارت‌های اساتید در این حوزه کمک کند. پناهی و همکاران (۱۴۰۲)، اعتقاد دارند که فراهم کردن امکان مطالعه و پژوهش در زمینه تربیت اسلامی می‌تواند به غنی‌سازی محتوای آموزشی و بهبود روش‌های تربیتی اساتید منجر شود (پناهی؛ قاسمی و فولادی، ۱۴۰۲).

۲-۷-۳. توسعه فرهنگ تعامل استاد و دانشجو

برگزاری جلسات هم‌اندیشی و گفتگو بین اساتید و دانشجویان می‌تواند به ایجاد فضای صمیمی و اعتماد متقابل کمک کند. کلیچ و همکاران (۱۴۰۲) در تحلیل خود از بیانیه گام دوم انقلاب، بر اهمیت تعامل سازنده میان نسل‌ها تأکید کرده‌اند (کلیچ؛ عقیلی و باقرزاده، ۱۴۰۲). ایجاد فضایی صمیمی و دوستانه در کلاس درس نیز می‌تواند به تقویت رابطه تربیتی میان استاد و دانشجو کمک کند. حیدری خراسانی و

جوان (۱۴۰۰) معتقدند که فضای صمیمی کلاس، زمینه را برای انتقال ارزش‌های اخلاقی و تربیتی فراهم می‌کند (حیدری خراسانی و جوان، ۱۴۰۰).

۷-۲-۴. بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری

استفاده از هنر و رسانه برای انتقال مفاهیم تربیتی یکی دیگر از راهکارهای مؤثر است. مرویان حسینی (۱۳۹۷) در بررسی کلیدواژه‌های بیانیه گام دوم انقلاب، بر اهمیت بهره‌گیری از ابزارهای فرهنگی و هنری در انتقال مفاهیم انقلابی تأکید کرده است (مرویان حسینی، ۱۳۹۷). برگزاری برنامه‌های فرهنگی و هنری با محوریت تربیت اسلامی نیز می‌تواند به تقویت نقش تربیتی اساتید کمک کند. این برنامه‌ها می‌توانند فرصتی برای تعامل غیررسمی اساتید با جوانان فراهم کرده و زمینه را برای انتقال ارزش‌های اخلاقی و تربیتی در فضایی جذاب و تأثیرگذار فراهم کنند.

۷-۳. پاسخ به پرسش سوم: چالش‌ها و موانع ایفای نقش تربیتی

اساتید دانشگاه

۷-۳-۱. چالش‌های ساختاری

یکی از چالش‌های اساسی در مسیر تقویت نقش تربیتی اساتید دانشگاه، عدم توجه کافی به تربیت در نظام آموزش عالی است. این مسئله به‌ویژه در نظام آموزش عالی ایران که با آرمان‌های انقلاب اسلامی پیوند خورده است، یک خلأ جدی محسوب می‌شود (سرحدی و دیگران، ۱۴۰۱). نبود سیاست‌گذاری‌های جامع و هماهنگ برای تقویت نقش تربیتی اساتید، موجب شده است که این بُعد مهم از وظایف دانشگاه‌ها در حاشیه قرار گیرد.

علاوه بر این، فقدان سازوکارهای مناسب برای ارزیابی عملکرد تربیتی اساتید نیز یکی دیگر از مشکلات ساختاری است. در حال حاضر، ارزیابی اساتید عمدتاً بر اساس شاخص‌های علمی و پژوهشی انجام می‌شود و معیارهای تربیتی و شاگردپروری کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند. این امر باعث شده است که بسیاری از اساتید انگیزه‌ای برای ایفای نقش تربیتی نداشته باشند (سینا و خالقی‌رستمی، ۱۳۹۸). ضرغام بروجنی و همکاران (۱۳۹۹) نیز تأکید کرده‌اند که نبود معیارهای مشخص برای سنجش تأثیرگذاری تربیتی اساتید، یکی از موانع اصلی در تحقق اهداف تربیتی دانشگاه‌ها به‌شمار می‌رود (ضرغام بروجنی و دیگران، ۱۴۰۰).

۷-۳-۲. چالش‌های فرهنگی

تأثیرپذیری از فرهنگ غرب و کم‌رنگ شدن ارزش‌های اسلامی در برخی محیط‌های دانشگاهی، زمینه را برای تضعیف نقش تربیتی فراهم کرده است. این مسئله به‌ویژه در میان نسل جوان که بیشتر تحت تأثیر رسانه‌ها و فرهنگ جهانی قرار دارند، نمود بیشتری دارد (سرحدی و دیگران، ۱۴۰۳). سینا و همکاران (۱۳۹۸) نیز در پژوهش خود نشان داده‌اند که تغییرات فرهنگی سریع و عدم تطابق آن با ارزش‌های اسلامی، چالش‌هایی جدی برای نظام آموزش عالی ایجاد کرده است (سینا و خالقی رستمی، ۱۳۹۸). برخی اساتید به دلیل مشغله‌های علمی یا عدم آگاهی کافی نسبت به اهمیت تربیت، این بُعد از وظایف خود را نادیده می‌گیرند. همچنین، برخی جوانان نیز به دلیل نبود انگیزه یا تأثیرپذیری از محیط‌های غیردینی، علاقه‌ای به برنامه‌های تربیتی نشان نمی‌دهند (ضرغام بروجنی و دیگران، ۱۳۹۹). این مسائل نشان‌دهنده ضرورت بازنگری در رویکردهای فرهنگی دانشگاه‌هاست.

۷-۳-۳. چالش‌های فردی

کمبود انگیزه در برخی اساتید برای ایفای نقش تربیتی یکی از این چالش‌هاست. بسیاری از اساتید به دلیل فشارهای کاری یا نبود حمایت‌های لازم از سوی دانشگاه‌ها، انگیزه کافی برای پرداختن به مسائل تربیتی ندارند (سینا و خالقی رستمی، ۱۳۹۸). علاوه بر این، کمبود مهارت‌های لازم برای تعامل مؤثر با جوانان نیز می‌تواند مانعی جدی باشد. سرحدی و همکاران (۱۴۰۱) بر اهمیت آموزش مهارت‌های ارتباطی به اساتید تأکید کرده‌اند تا بتوانند نقش خود را به نحو مؤثرتری ایفا کنند (سرحدی و دیگران، ۱۴۰۱).

عدم استقبال برخی جوانان از برنامه‌های تربیتی نیز یکی دیگر از چالش‌های فردی است که بر عملکرد تربیتی اساتید تأثیر می‌گذارد. جوانانی که انگیزه کافی برای مشارکت در برنامه‌های اخلاقی و معنوی ندارند، ممکن است تعامل مؤثر با استاد را کاهش دهند و زمینه را برای تحقق اهداف تربیتی محدود کنند (ضرغام بروجنی و دیگران، ۱۳۹۹). این مسئله نشان‌دهنده نیاز به ایجاد انگیزه در میان جوانان از طریق برنامه‌های جذاب‌تر و متناسب با نیازها و علایق آنان است.

۷-۴. کدگذاری اولیه یافته‌ها

در این پژوهش، برای تحلیل دقیق‌تر نقش تربیتی اساتید دانشگاه در تحقق تمدن نوین

اسلامی بر اساس مبانی بیانیه گام دوم انقلاب، از روش کدگذاری کیفی استفاده شده است. این روش امکان سازمان‌دهی و استخراج مفاهیم کلیدی از داده‌های گردآوری‌شده را فراهم می‌کند و به شناسایی الگوها و روابط میان مفاهیم کمک می‌نماید.

ابتدا، متون مرتبط با موضوع پژوهش شامل مقالات علمی (مقالات ورودی ۵۰)، گزارش‌های پژوهشی و منابع معتبر دیگر مورد بررسی قرار گرفتند و درنهایت ۱۱ مقاله برای بررسی و تحلیل انتخاب شد و موارد تکراری حذف شدند. در مرحله نخست، کدگذاری باز انجام شد که طی آن مفاهیم اصلی و نکات کلیدی از متن استخراج گردید. سپس، در مرحله کدگذاری محوری، این مفاهیم در دسته‌های بزرگ‌تر (مقوله‌ها) سازمان‌دهی شدند. درنهایت، در مرحله کدگذاری انتخابی، ارتباط میان مقوله‌ها مشخص شده و مقوله‌های اصلی که بیشترین ارتباط را با موضوع پژوهش داشتند، شناسایی شدند.

برای ارائه یافته‌ها به صورت نظام‌مند، جدول کدگذاری تهیه شده است که شامل سه ستون اصلی است: ستون اول به متن یا بند مربوط به هر کد اختصاص دارد که از تحلیل منابع استخراج شده است. ستون دوم شامل کد انگلیسی است که به صورت مختصر و قابل شناسایی برای هر مفهوم یا مقوله انتخاب شده است. ستون سوم نیز به کدهای باز اختصاص دارد که نمایانگر مفاهیم اصلی استخراج‌شده از متن هستند.

جدول ۱ به عنوان ابزاری برای نمایش فرایند تحلیل داده‌ها و سازمان‌دهی یافته‌ها عمل می‌کند و نشان‌دهنده مسیر منطقی طی شده برای دستیابی به نتایج پژوهش است. همچنین، این روش به شفافیت فرایند پژوهش کمک کرده و امکان پیگیری مسیر تحلیل را برای خوانندگان فراهم می‌آورد.

جدول (۱): کدگذاری نهایی یافته‌های پژوهش

شماره کد	کد انگلیسی	کد باز (مفهوم اصلی)	تعریف عملیاتی	نمونه مصداق	توضیحات تکمیلی
AS1	Role Modeling Scientific	الگوسازی علمی	رفتار و منش اساتید (با جنسیت مرد، زن) ^۱ که به عنوان الگو در حوزه علمی برای جوانان عمل می‌کند.	استادانی که با دانش و تخصص خود الهام بخش دانشجویان هستند.	تمایز از الگوسازی اخلاقی با تمرکز بر دانش و تخصص
AS2	Role Modeling Ethical	الگوسازی اخلاقی	رفتار و منش اساتید که ارزش‌های اخلاقی را به	استادانی که با صداقت و عدالت رفتار	تفکیک از الگوسازی علمی با

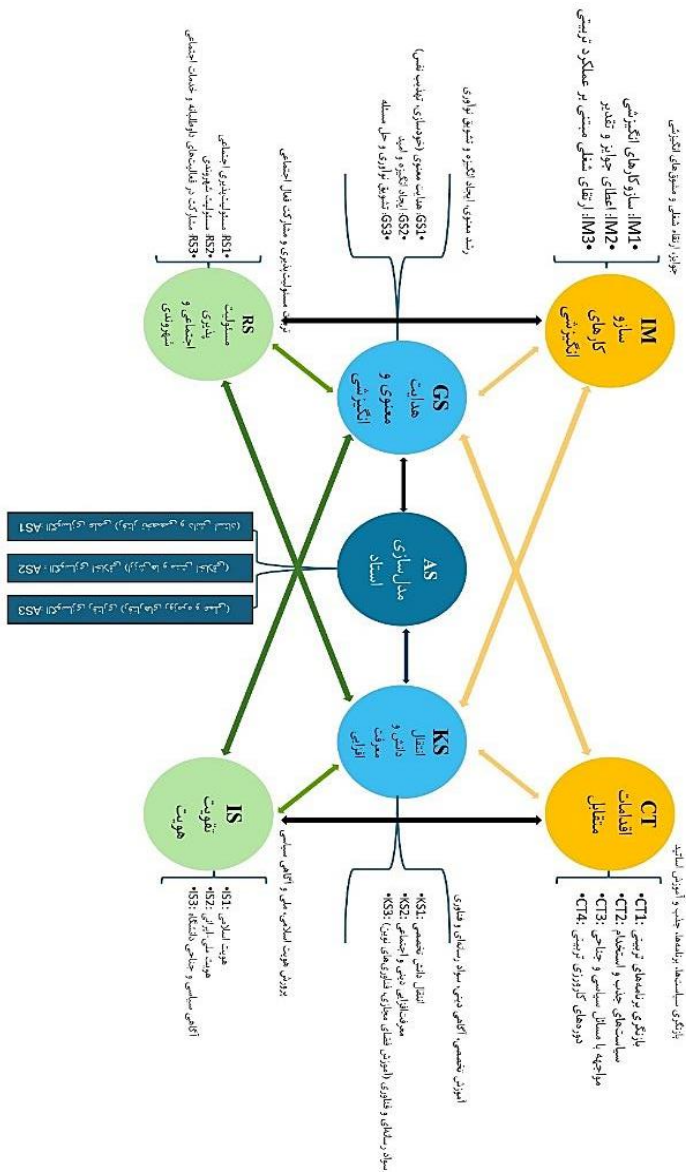
۱. در تمامی مراحل تحلیل و دریافت کدهای اولیه هر دو جنسیت مرد و زن به صورت یکسان و برابر در نظر گرفته شده است و ویژگی جنسیتی تأثیری زیادی بر پژوهش و تحلیل نداشته است.

شماره کد	کد انگلیسی	کد باز (مفهوم اصلی)	تعریف عملیاتی	نمونه مصداق	توضیحات تکمیلی
			جوانان منتقل می‌کنند.	می‌کنند.	تمرکز بر ارزش‌های اخلاقی
AS3	Role Modeling Behavioral	الگوسازی رفتاری	رفتارهای عملی و روزمره اساتید که به عنوان الگو در زندگی دانشجویان نقش دارد.	رعایت نظم، احترام به وقت، تعامل مثبت	پوشش رفتارهای غیرکلامی و عملی
GS1	Guidance Spiritual	هدایت معنوی	راهنمایی جوانان در مسیر رشد معنوی، اخلاقی و تهذیب نفس	تشویق به نماز، اخلاق اسلامی، خودسازی	شامل فعالیت‌های مستقیم استاد در رشد معنوی
GS2	Guidance Motivational	ایجاد انگیزه و امید	ایجاد انگیزه، امید و چشم‌انداز روشن برای آینده جوانان	ترغیب به تلاش و مشارکت اجتماعی	شامل حمایت روانی و انگیزشی
GS3	Guidance Innovation	تشویق نوآوری و حل مسئله	ترغیب جوانان به تفکر انتقادی، نوآوری و حل مسائل جدید	حمایت از پروژه‌های تحقیقاتی و خلاقانه	مرتبط با توسعه مهارت‌های نوآورانه
KS1	Knowledge Transfer Technical	انتقال دانش تخصصی	آموزش و انتقال دانش تخصصی و علمی به جوانان	تدریس دروس تخصصی دانشگاهی	تمایز از معرفت افزایی دینی و اجتماعی
KS2	Knowledge Transfer Religious	معرفت‌افزایی دینی و اجتماعی	آشنایی با مبانی فکری، تاریخ، ارزش‌ها و چالش‌های دینی و اجتماعی	آموزش تاریخ انقلاب، مبانی اسلام	شامل توسعه بینش دینی و اجتماعی
KS3	Knowledge Transfer Media	سواد رسانه‌ای و فناوری	آموزش استفاده صحیح از فضای مجازی، شبکه‌های اجتماعی و فناوری‌های نوین	آموزش مدیریت رسانه‌های اجتماعی، آشنایی با فضای مجازی	کد جدید اضافه‌شده بر اساس نقد داور
IS1	Identity Strengthening Islamic	تقویت هویت اسلامی	پرورش هویت دینی و اسلامی در جوانان	ایجاد تعلق به ارزش‌های اسلامی	تفکیک از هویت ملی و فرهنگی
IS2	Identity Strengthening National	تقویت هویت ملی - ایرانی	پرورش هویت ملی، فرهنگی و تاریخی جوانان	آشنایی با تاریخ و فرهنگ ایران	تأکید بر افتخار ملی و فرهنگی
IS3	Identity Political Awareness	آگاهی سیاسی و جناحی	آشنایی با مسائل سیاسی، جناح‌بندی‌ها و تأثیر آنها بر دانشگاه و جوانان	بحث درباره جناح‌های سیاسی در دانشگاه	کد جدید اضافه‌شده برای پوشش نقد داور
RS1	Responsibility Social	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	تربیت جوانان مسئول در قبال جامعه و کشور	مشاورت در فعالیت‌های داوطلبانه	تأکید بر نقش اجتماعی و شهروندی
RS2	Responsibility Civic	مسئولیت	آشنایی با حقوق و وظایف	آموزش حقوق	تفکیک از

شماره کد	کد انگلیسی	کد باز (مفهوم اصلی)	تعریف عملیاتی	نمونه مصداق	توضیحات تکمیلی
		شهروندی	شهروندی و ایفای نقش فعال	شهروندی و قوانین	مسئولیت اجتماعی عمومی
CT1	Curriculum Revision	بازنگری برنامه های تربیتی	اصلاح برنامه های تربیت استاد با تأکید بر مباحث اخلاقی و تربیتی	افزودن دروس اخلاق حرفه ای	شامل بازنگری در محتوا و روش ها
CT2	Recruitment Policies	سیاست های جذب اساتید	اصلاح فرایند جذب با تأکید بر صلاحیت های اخلاقی و تربیتی	معیار های جدید، استخدامی	پوشش مسائل سیاسی و جناحی در جذب
IM1	Incentives Teaching	سازوکارهای انگیزشی	ایجاد مشوق ها برای اساتید فعال در حوزه تربیت	جوایز، ارتقاء شغلی	افزایش انگیزه و کیفیت عملکرد
DEM1	Demographic Details	مشخصات جمعیت شناختی جوانان	تمایز نسل، جنسیت، پایگاه اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جوانان	دانشجویان دختر، نسل جدید، مناطق مختلف	پاسخ به نقد انتزاعی بودن

به منظور روشن کردن روابط بین نقش های مختلف اساتید دانشگاهی که از تحلیل کدگذاری های کیفی و بازنگری های انتقادی حاصل شده اند، یک نمودار مفهومی جامع طراحی شده است (شکل ۱). این نمودار نشان می دهد که چگونه نقش های کلیدی شامل مدل سازی استاد (AS)، هدایت معنوی و انگیزشی (GS)، انتقال دانش تخصصی و معرفت افزایی دینی - اجتماعی (KS)، تقویت هویت اسلامی و ملی (IS)، مسئولیت پذیری اجتماعی و شهروندی (RS)، اقدامات متقابل در حوزه برنامه ریزی و سیاست گذار (CT)، و سازوکارهای انگیزشی (IM) به صورت نظام مند و تعاملی با یکدیگر مرتبط و در تعامل هستند.

این الگو، دیدگاهی چندوجهی و نظام مند از نقش های اساتید در محیط آموزشی امروز ارائه می دهد که علاوه بر جنبه های تربیتی و علمی، به ابعاد فناوری، فضای مجازی، تحولات سیاسی و تفاوت های جمعیتی نیز توجه دارد. به این ترتیب، الگو فراتر از دسته بندی صرف نقش ها، چهارچوبی برای فهم عمیق تر و کاربردی تر نقش های اساتید فراهم می آورد.

شکل (۱): نمودار مفهومی توصیف روابط بین نقش‌های اساتید دانشگاهی

شرح شکل (۱): نمودار مفهومی نقش‌های اساتید دانشگاهی

- مدل‌سازی استاد (AS): شامل الگوسازی علمی، اخلاقی و رفتاری است که به‌عنوان پایه و اساس نقش‌های دیگر عمل می‌کند.
- هدایت معنوی و انگیزشی (GS): فرایندهای هدایت معنوی، ایجاد انگیزه و تشویق به

- نوآوری که به رشد فردی و اجتماعی جوانان کمک می‌کند.
- انتقال دانش و معرفت‌افزایی (KS): آموزش دانش تخصصی، آگاهی دینی و اجتماعی، و ارتقای سواد رسانه‌ای و فناوری که دانشجویان را برای مواجهه با چالش‌های معاصر آماده می‌سازد.
 - تقویت هویت (IS): پرورش هویت اسلامی، ملی و آگاهی سیاسی که به تثبیت تعلق و تعهد جوانان به ارزش‌ها و نظام کمک می‌کند.
 - مسئولیت‌پذیری اجتماعی و شهروندی (RS): تربیت جوانان مسئول، فعال و مشارکت‌جو در جامعه و نهادهای مدنی.
 - اقدامات متقابل (CT): سیاست‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و بازنگری‌های ساختاری که نقش اساتید را در بستر نهادی و سازمانی تقویت می‌کند.
 - سازوکارهای انگیزشی (IM): مشوق‌ها، جوایز و معیارهای ارتقاء که انگیزه اساتید را برای ایفای نقش‌های تربیتی و علمی افزایش می‌دهد.
- این مؤلفه‌ها به صورت شبکه‌ای و تعاملی به هم متصل شده‌اند؛ به گونه‌ای که هر نقش بر دیگری تأثیرگذار است و در نهایت به ارتقای کیفیت آموزش، تربیت نسل متعهد و توانمند، و پاسخگویی به تحولات اجتماعی و فناورانه منجر می‌شود.
- برای نظام‌مند کردن یافته‌های کیفی، از فرایند کدگذاری دو مرحله‌ای استفاده شد. در مرحله اول، کدهای اولیه (مانند: AS1، GS1، KS1 و غیره) با بررسی دقیق داده‌ها استخراج شدند که بازتاب‌دهنده طیف وسیعی از دیدگاه‌ها درباره نقش اساتید بودند. در مرحله دوم، این کدها به‌طور انتقادی بازنگری و در قالب کدهای ثانویه منسجم و فراگیر سازماندهی شدند که هر کدام نمایانگر خوشه‌ای متمایز از کدهای اولیه هستند. جدول ۲ مروری جامع بر ساختار کدگذاری ثانویه و ارتباط آن با کدهای اولیه ارائه می‌دهد.
- در مرحله دوم، کدهای اولیه به‌طور انتقادی بررسی و سازماندهی شدند و با انتزاعی‌ترین و فراگیرترین دسته‌ها، خلاصه‌سازی شدند. این فرایند منجر به توسعه یک مجموعه منسجم از کدهای ثانویه شد که هر یک از کدهای ثانویه نمایانگر خوشه‌ای متمایز و مرتبط از کدهای اولیه بود. جدول ۲ مروری جامع از ساختار کدگذاری ثانویه ارائه می‌دهد، فهرست کدهای ثانویه از مشتق‌شده و کدهای اولیه که مربوط به هر کد ثانویه است.

جدول (۲): مروری جامع از ساختار کدگذاری ثانویه

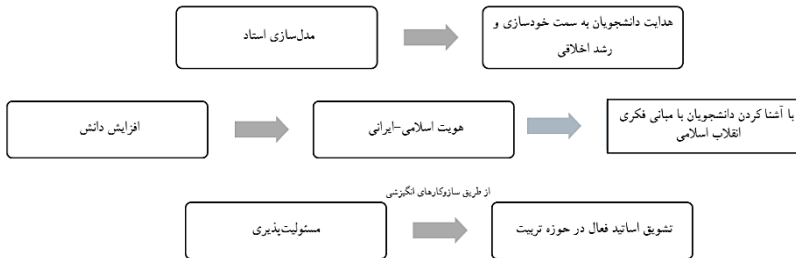
کدهای اولیه مرتب	شرح	کد ثانویه
AS3, AS2, AS1, AS5, AS4	اساتید به‌عنوان الگوهای علمی، اخلاقی و رفتاری که با الگوسازی خود، تأثیر عمیق و چندبُعدی بر رشد علمی و اخلاقی جوانان دارند.	مدل‌سازی استاد (AS)
GS3, GS2, GS1, GS5, GS4	اساتید با هدایت معنوی، ایجاد انگیزه، تشویق نوآوری و حمایت از رشد اخلاقی و معنوی جوانان، نقش کلیدی در تربیت آنان ایفا می‌کنند.	هدایت معنوی و انگیزشی (GS)
KS3, KS2, KS1, KS6, KS5, KS4	اساتید با انتقال دانش تخصصی، ارتقای آگاهی دینی، اجتماعی، سواد رسانه‌ای و فناوری، و تقویت تفکر انتقادی، به توسعه دانش و بینش جوانان کمک می‌کنند.	افزایش دانش و معرفت‌افزایی (KS)
IS3, IS2, IS1, IS6, IS5, IS4	اساتید با تقویت هویت اسلامی، ملی و سیاسی، معرفی مفاخر و ارزش‌ها، و تبیین پیوندهای هویتی، به پرورش هویت مستحکم و متعهد جوانان کمک می‌کنند.	تقویت هویت (IS)
RS3, RS2, RS1, RS6, RS5, RS4	اساتید با تربیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی و شهروندی، تشویق به مشارکت فعال و خدمات داوطلبانه، زمینه‌ساز پرورش جوانان مسئول و متعهد می‌شوند.	مسئولیت‌پذیری اجتماعی و شهروندی (RS)
CT3, CT2, CT1, CT6, CT5, CT4, CT8, CT7	اصلاح و بازنگری برنامه‌های تربیتی، سیاست‌های جذب، آموزش و ارزیابی اساتید، و مدیریت مسائل سیاسی و جناحی دانشگاه، چهارچوب نهادی ایفای نقش اساتید را تقویت می‌کند.	اقدامات متقابل و سیاست‌گذاری (CT)
IM3, IM2, IM1	ایجاد و توسعه سازوکارهای انگیزشی، اعطای جوایز، ارتقای شغلی و مشوق‌های مؤثر برای تشویق اساتید فعال در حوزه تربیت و آموزش	سازوکارهای انگیزشی (IM)
MG1, DEM1, MG2	تمایز نسل، جنسیت، پایگاه اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جوانان برای تحلیل دقیق‌تر و متناسب سازی نقش‌ها و سیاست‌ها	مشخصات جمعیت‌شناختی و تفاوت‌های فردی (DEM)

شرح جدول کدگذاری ثانویه:

- کدهای اولیه جدید مرتبط با سواد رسانه‌ای و فناوری (KS6, KS3) آگاهی سیاسی و جناحی (IS3, CT7) و مشخصات جمعیت‌شناختی (MG1, MG2, DEM1) در دسته بندی ثانویه لحاظ شده‌اند.
 - شرح هر کد ثانویه به‌گونه‌ای تنظیم شده که دامنه و عمق نقش‌های اساتید را به‌طور جامع و دقیق منعکس کند.
 - دسته‌بندی ثانویه شامل یک دسته جدید مشخصات جمعیت‌شناختی و تفاوت‌های فردی (DEM) شده است که به نقد داور درباره انتزاعی بودن واژه «جوانان» پاسخ می‌دهد.
 - دسته اقدامات متقابل و سیاست‌گذاری (CT) با افزودن کدهای مرتبط با مسائل سیاسی و بازنگری سیاست‌ها توسعه یافته است.
- با توجه به کدهای اولیه ارائه شده و سازمان‌دهی آنها در جدول، مضامین ثانویه که از کدگذاری ثانویه به‌دست می‌آیند عبارت‌اند از:
- مدل‌سازی استاد (AS): این مضمون شامل رفتارهای الگویی اساتید، تأثیر آنها از طریق شخصیتشان و ارزش‌هایی که آنها تجسم می‌دهند است. این نشان می‌دهد که اساتید الگوهای اخلاقی و علمی هستند.
 - هدایت (GS): این مضمون متمرکز بر هدایت، انگیزه دادن و آماده‌سازی دانشجویان برای مشارکت فعال در جامعه، همچنین تشویق به رشد معنوی و اخلاقی است.
 - افزایش دانش (KS): این مضمون شامل انتقال دانش تخصصی، ارتقای آگاهی دینی و تقویت تفکر انتقادی مبتنی بر اصول اسلامی است.
 - هویت (IS): این مضمون حول تقویت هویت اسلامی - ایرانی دانشجویان، آشنا کردن آنها با چهره‌های برجسته و ترویج ارتباط بین هویت ملی و دینی است.
 - مسئولیت‌پذیری (RS): این مضمون بر پرورش دانشجویان با حس مسئولیت‌پذیری در قبال جامعه، تشویق مشارکت در خدمات اجتماعی و ترویج کار گروهی است.
 - اقدامات متقابل (CT): این مضمون شامل بازنگری برنامه‌های آموزشی، گنجاندن جنبه‌های تربیتی، تدوین استانداردها و استفاده از تجربیات اساتید موفق است.
 - انگیزه‌ها (IM): این مضمون بر ایجاد سازوکارهای انگیزشی برای قدردانی و تشویق اساتیدی که در حوزه آموزش فعال هستند؛ مانند جوایز، ارتقاء و حمایت مالی است.

در ادامه نمودار مفهومی روابط اصلی بین مضامین اصلی پژوهش نمایش داده

شده است:

شکل (۲): روابط بین مضامین اصلی پژوهش

♦♦♦ مدل‌سازی استاد (AS) می‌تواند به هدایت (GS) دانشجویان به سمت خودسازی و رشد اخلاقی کمک کند.

افزایش دانش (KS) می‌تواند هویت اسلامی-ایرانی (IS) را با آشنا کردن دانشجویان با مبانی فکری انقلاب اسلامی تقویت کند.

مسئولیت‌پذیری (RS) می‌تواند از طریق سازوکارهای انگیزشی (IM) تقویت شود که اساتید فعال در حوزه تربیت را تشویق می‌کند.

۴-۱-۷. نقش الگویی اساتید

اساتید دانشگاه به‌عنوان الگوهای علمی، اخلاقی و رفتاری، تأثیر عمیقی بر جوانان دارند. نتایج نشان می‌دهد که الگوسازی جامع، شامل انتقال ارزش‌های اسلامی از طریق رفتار و منش شخصیتی اساتید، یکی از ارکان اصلی نقش تربیتی آنهاست. تلفیق علم و ایمان در رفتار اساتید می‌تواند الهام‌بخش جوانان باشد و آنها را به‌سوی پذیرش ارزش‌های دینی و اخلاقی سوق دهد.

۴-۲-۷. نقش هدایت‌گری اساتید

هدایت‌گری معنوی و انگیزه‌بخشی از دیگر ابعاد مهم نقش تربیتی اساتید است. نتایج نشان می‌دهد که اساتید با راهنمایی جوانان به‌سوی خودسازی، تهذیب نفس و رشد اخلاقی، نقش مهمی در شکل‌دهی شخصیت آنان ایفا می‌کنند. علاوه‌براین، ایجاد انگیزه و امید در جوانان برای مشارکت در ساخت آینده کشور، بخشی از وظایف هدایت‌گرانه اساتید است که می‌تواند جوانان را برای ایفای نقش‌های مؤثر در جامعه آماده کند.

۷-۴-۳. نقش معرفت‌افزایی اساتید

یکی دیگر از نتایج مهم پژوهش، تأکید بر نقش معرفت‌افزایی اساتید است. این نقش شامل توسعه دانش تخصصی همراه با ارتقای آگاهی دینی و اجتماعی جوانان است. تقویت تفکر انتقادی و تحلیل مسائل بر اساس مبانی اسلامی نیز بخشی از این نقش است که به پرورش جوانانی با توانایی تحلیل مسائل پیچیده جامعه کمک می‌کند.

۷-۴-۴. نقش هویت‌بخشی اساتید

تقویت هویت اسلامی - ایرانی یکی دیگر از نتایج کلیدی این پژوهش است. اساتید دانشگاه با معرفی مفاخر علمی و فرهنگی ایران و جهان اسلام، تبیین ارزش‌های انقلابی و ایجاد احساس تعلق به انقلاب اسلامی، نقش مهمی در هویت‌بخشی به جوانان ایفا می‌کنند. این هویت‌بخشی نه تنها موجب تقویت حس افتخار ملی در میان جوانان می‌شود بلکه آنها را برای حفظ ارزش‌های اسلامی - ایرانی در برابر چالش‌های فرهنگی آماده می‌کند.

۷-۴-۵. نقش مسئولیت‌پذیری اساتید

نتایج نشان می‌دهد که تربیت جوانان مسئولیت‌پذیر یکی از وظایف اصلی اساتید دانشگاه است. این مسئولیت‌پذیری شامل توجه به مسائل اجتماعی (شکل ۲)، مشارکت فعال در حل مشکلات جامعه و تقویت روحیه کار جمعی است. تشویق به فعالیت‌های داوطلبانه و خدمات اجتماعی نیز بخشی از این نقش است که می‌تواند زمینه‌ساز پرورش نسلی متعهد به آرمان‌های انقلاب اسلامی باشد.

۷-۴-۶. نقش سایبری اساتید

نقش تربیت سایبری در دنیای امروز اهمیت ویژه‌ای یافته است؛ زیرا فضای سایبری به عنوان محیطی گسترده و تأثیرگذار بر رفتار و روان جوانان، نیازمند آموزش‌ها و تربیت‌های تخصصی است. مطالعات نشان داد که آموزش مبتنی بر تعلیم و تربیت اسلامی می‌تواند نقش پیشگیرانه مؤثری در کاهش آسیب‌های فردی و روانی در فضای سایبری ایفا کند. این نوع آموزش با تقویت باورهای دینی و اخلاقی، جوانان را در برابر تهدیدات فضای مجازی مقاوم می‌سازد و زمینه‌ساز رفتارهای سالم و مسئولانه در این فضا می‌شود.

۸. راهکارهای تقویت نقش تربیتی اساتید

نتایج کدگذاری نشان داد که برای تقویت نقش تربیتی اساتید دانشگاه، راهکارهای متعددی وجود دارد. بازنگری در برنامه‌های تربیت استاد، گنجاندن مباحث تربیتی و اخلاقی در برنامه‌های آموزشی، بهره‌گیری از تجربیات اساتید موفق و ایجاد دوره‌های کارورزی تربیتی از جمله پیشنهادهای هستند که می‌توانند به ارتقای کیفیت آموزش کمک کنند. همچنین، ایجاد سازوکارهای انگیزشی مانند اعطای جوایز، ارتقای شغلی بر اساس عملکرد تربیتی و حمایت مالی از پروژه‌های مرتبط با تربیت اسلامی نیز مورد تأکید قرار گرفته است.

۹. چالش‌ها و موانع موجود

درنهایت، نتایج نشان داد که چالش‌ها و موانع متعددی بر سر راه ایفای نقش تربیتی اساتید وجود دارد:

۹-۱. چالش‌های ساختاری

کمبود بودجه تربیتی، فقدان نظام ارزیابی جامع عملکرد تربیتی اساتید و ساختار سنتی آموزش عالی که می‌توان با ایجاد «صندوق ویژه تربیت اسلامی» با مشارکت نهادهای انقلابی و اختصاص درصدی از درآمدهای اختصاصی دانشگاه‌ها به تربیت بر مشکل غلبه کرد.

۹-۲. چالش‌های فرهنگی

تهاجم فرهنگی، کم‌رنگ شدن ارزش‌های اسلامی در محیط دانشگاهی و گرایش به فردگرایی که می‌توان با تشویق به مشارکت در فعالیت‌های جمعی، تولید محتوای جذاب دینی متناسب با نسل جدید، برگزاری اردوهای علمی - تربیتی با رویکرد جمع‌گرایی، ایجاد «خانه‌های فرهنگ» در محیط‌های دانشگاهی و استفاده از هوش مصنوعی برای رصد تحولات فرهنگی چالش موجود را حل کرد.

۹-۳. چالش‌های فردی

فرسودگی شغلی اساتید، کمبود انگیزه در میان برخی جوانان و محدودیت مهارت‌های ارتباطی برخی استادان که می‌توان چالش مذکور را با طرح «سلامت حرفه‌ای اساتید» شامل غربالگری سالانه سلامت روان، کارگاه‌های مدیریت استرس و مشاوره‌های تخصصی برای اساتید و اجرای «نظام انگیزشی چندبعدی» شامل

مشوق‌های علمی (تسهیلات پژوهشی)، مشوق‌های معنوی (تقدیرهای عمومی) و مشوق‌های اجتماعی (مسئولیت‌پذیری) برای اساتید حل کرد.

۹-۴. چالش‌های سیاسی و جناح‌گرایی در محیط دانشگاهی

تأثیر جناح‌بندی‌های سیاسی بر ارزیابی عملکرد اساتید، فضای تعامل استاد - دانشجو و برنامه‌ریزی درسی را می‌توان با تدوین «منشور اخلاق حرفه‌ای اساتید» با محوریت بی‌طرفی علمی، ایجاد «کمیته‌های گفت‌وگوی بین‌جناحی» در دانشگاه‌ها، گنجانیدن درس «اخلاق سیاسی در اسلام» در برنامه درسی، کارگاه‌های مهارت‌های گفت‌وگوی سازنده برای اساتید، تأکید بر مشترکات اسلامی - ایرانی به‌جای تفاوت‌های جناحی و درنهایت با تبدیل چالش به فرصت برای تحقق وحدت ملی تبدیل کرد.

درنهایت تمامی این چالش‌ها نیازمند بازنگری جدی در سیاست‌ها و برنامه‌های آموزش عالی هستند تا بتوانند بستر مناسبی برای ایفای نقش تربیتی اساتید فراهم کنند.

۱۰. الگوی پیشنهادی

درنهایت با تشکیل پنل ۱۲ نفره از خبرگان (متشکل از اساتید تراز انقلاب، مدیران آموزشی و متخصصان علوم تربیتی) و اجرای روش دلفی در سه مرحله (ولایت‌بندی راهکارها، تعیین وزن شاخص‌ها و محاسبه ضریب توافق)، مدل نظری به الگوی عملیاتی تبدیل خواهد شد. این الگو شامل پنج گام اجرایی (نیازسنجی تربیتی دانشگاه‌ها، تدوین شاخص‌های ارزیابی اساتید، طراحی دوره‌های توانمندسازی، اجرای آزمایشی در ۳ دانشگاه و بازخورد و اصلاح مدل) با مشخص کردن دقیق مسئولیت‌ها، زمان‌بندی و شاخص‌های ارزیابی خواهد بود.

۱۱. خلاصه و جمع‌بندی مطالب ارائه شده

اساتید دانشگاه نقش حیاتی در تربیت نسل جوان برای تحقق تمدن نوین اسلامی دارند. این نقش فراتر از آموزش علمی است و شامل الگوسازی اخلاقی، هدایت معنوی و تقویت مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌شود. بیانیه گام دوم انقلاب بر این مسئله تأکید ویژه دارد و دانشگاه‌ها را مراکز کلیدی برای پرورش نیروی انسانی متعهد می‌داند.

اساتید باید با رفتار اسلامی خود الگوی دانشجویان باشند و آن‌ها را به سمت ارزش‌های دینی سوق دهند. این شامل تقویت هویت ایرانی - اسلامی، پرورش تفکر انتقادی و تشویق به مشارکت اجتماعی است؛ اما موانعی مثل نظام آموزشی متمرکز بر علم

محض، نفوذ فرهنگ غرب و کم‌انگیزگی برخی اساتید و دانشجویان وجود دارد. برای موفقیت، باید برنامه‌های تربیتی جذاب‌تری طراحی شود، از اساتید متعهد تقدیر گردد و فضای دانشگاه بیشتر بر اساس ارزش‌های اسلامی شکل بگیرد. در نهایت، تحقق تمدن نوین اسلامی نیازمند اساتیدی است که هم عالم باشند و هم عامل، تا بتوانند جوانان را برای ساختن جامعه‌ای پیشرفته و اخلاق‌مدار آماده کنند.

۱۱-۱. تاکید بر اهمیت نقش تربیتی اساتید دانشگاه در تحقق تمدن

نوین اسلامی بر اساس بیانیه گام دوم

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، تحقق تمدن نوین اسلامی را به‌عنوان هدف اصلی ترسیم کرده که نقش اساتید دانشگاه در این مسیر حیاتی است. پژوهش‌های متعدد از جمله مطالعات غفاری‌هشجین و نیکونهاد (۱۳۹۹) نشان می‌دهد اساتید با تلفیق علم و اخلاق می‌توانند نسلی متعهد و متخصص پرورش دهند. این نقش تربیتی چندبعدی شامل الگوسازی اخلاقی، هویت‌بخشی اسلامی - ایرانی و تقویت مسئولیت‌پذیری اجتماعی است (هشجین و نیکونهاد، ۱۳۹۹). مطالعه فرداد (۱۳۹۹) بر همگرایی اسلامی تأکید دارد که در آن دانشگاه‌ها به‌عنوان کانون‌های تربیت نیروی انسانی متعهد عمل می‌کنند (فرداد و طویی، ۱۳۹۹). اساتید باید با ایجاد انگیزه و امیدآفرینی جوانان را برای مشارکت در ساخت تمدن نوین اسلامی آماده کنند (کاظمی، ۱۳۹۷). این امر مستلزم تقویت هویت دینی و ملی در برابر تهاجم فرهنگی است که فروتنی آن را از چالش‌های اساسی می‌داند (فروتنی، ۱۴۰۱). نقش معرفت‌افزایی اساتید شامل ارتقای آگاهی دینی و اجتماعی دانشجویان است. این فرایند نیازمند پرورش مهارت‌های تفکر انتقادی، روحیه پژوهشگری و نوآوری در دانشجویان می‌باشد (فروتنی، ۱۴۰۱). رویکرد میان‌رشته‌ای و حل مسائل جامعه از دیگر الزامات این نقش تربیتی است. مهم‌ترین چالش‌ها در این مسیر شامل: ساختار آموزشی متمرکز بر محفوظات، نفوذ فرهنگ‌های بیگانه، کمبود انگیزه در برخی اساتید و دانشجویان، عدم وجود سازوکارهای ارزیابی عملکرد تربیتی می‌باشد (فلسفی‌طلب و دیگران، ۱۴۰۳).

راهکارهای پیشنهادی شامل بازنگری در سرفصل‌های آموزشی با تأکید بر مباحث تربیتی، ایجاد نظام‌های تشویقی برای اساتید متعهد، توسعه تعامل استاد - دانشجو، استفاده از روش‌های نوین تربیتی و ظرفیت‌های فرهنگی، تقویت کار تیمی و مهارت‌های ارتباطی دانشجویان می‌باشد. تجربیات موفق نشان می‌دهد

دانشگاه‌هایی که به بعد تربیتی توجه ویژه داشته‌اند، در پرورش نیروهای متعهد موفق تر عمل کرده‌اند. این موفقیت‌ها در سایه همراهی نهادهای سیاست‌گذار و برنامه‌ریزی بلندمدت محقق شده است. درنهایت، تحقق تمدن نوین اسلامی نیازمند اساتیدی است که: به ارزش‌های اسلامی و انقلابی پایبند باشند، علم و عمل را تلفیق کنند، الگوی عملی برای جوانان محسوب شوند و به پرورش نسلی خلاق، نوآور و متعهد همت گمارند. این مهم تنها با عزم ملی، برنامه‌ریزی راهبردی و حمایت همه‌جانبه از نظام دانشگاهی محقق خواهد شد. اساتید دانشگاه به‌عنوان پیشگامان این حرکت، مسئولیت تاریخی در قبال نسل جوان و آینده کشور بر عهده دارند.

نتیجه‌گیری

مسئله‌ای که مقاله حاضر درصدد برطرف‌سازی آن برآمد، چگونگی ایفای نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی بر پایه مبانی بیانیه گام دوم انقلاب بود. در این مسیر موانع و چالش‌هایی پیش‌روی اساتید دانشگاه قرار گرفته و راهکارهای عملیاتی برای ارتقا نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان مورد تحلیل قرار گرفت.

مقاله حاضر با توجه به این مسئله مهم با رویکرد مروری نظام‌مند و با هدف ارائه الگوی نقش اساتید دانشگاه در تربیت جوانان در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی براساس مبانی بیانیه گام دوم انقلاب به روش جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل محتوا و کدگذاری سه‌مرحله‌ای باز، محوری و انتخابی و تحلیل نتایج و اعتبارسنجی به نتایج ذیل دست یافت.

نتایج حاصل از کدگذاری اولیه و ثانویه نشان می‌دهد که نقش تربیتی اساتید دانشگاه نه تنها یک وظیفه آموزشی بلکه یک رسالت اجتماعی - فرهنگی است (شکل ۲) که ارتباط مستقیمی با تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی دارد. برای دستیابی به این اهداف، باید چالش‌ها شناسایی شده و راهکارهای مناسبی برای رفع آنها ارائه شود تا بتوان جوانانی متعهد، متخصص و پایبند به ارزش‌های انقلاب اسلامی پرورش داد.

اساتید دانشگاه در تربیت جوانان دارای شش نقش الگویی، هدایت‌گری، معرفت‌افزایی، هویت‌بخشی، مسئولیت‌پذیری و تربیت‌سایبری هستند که مسئولان ذی‌ربط دانشگاه موظفند با ارائه راهکارهای بازنگری در برنامه‌های تربیت اساتید، ایجاد سازوکارهای انگیزشی، توسعه فرهنگ تعامل بین اساتید و جوانان و بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری نقش الگویی و تربیتی اساتید در تربیت جوانان را

روزبه‌روز پُرنرنگ‌تر نموده و با رفع موانع و چالش‌های ساختاری، فرهنگی و فردی نقش اساتید را در تربیت جوانان فعال، مؤمن، انقلابی، شجاع، متخصص و متعهد در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی بر پایه مبانی بیانیه گام دوم انقلاب به نحو احسن ایفا نمایند.

ارائه پیشنهاداتی برای سیاست‌گذاران و مسئولان آموزش عالی

۱- **بازنگری در برنامه‌های آموزشی اساتید:** سیاست‌گذاران باید برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای برای اساتید طراحی کنند که در آن علاوه بر دانش تخصصی، مهارت‌های تربیتی، اخلاقی و ارتباطی نیز گنجانده شود. این برنامه‌ها می‌توانند به تقویت نقش تربیتی اساتید کمک شایانی کنند.

۲- **ایجاد نظام ارزیابی جامع:** لازم است سازوکارهای ارزیابی عملکرد اساتید بازنگری شده و معیارهای تربیتی و اخلاقی نیز به‌عنوان بخشی از شاخص‌های ارزیابی در نظر گرفته شود. این نظام ارزیابی باید به‌گونه‌ای طراحی شود که تأثیرگذاری تربیتی اساتید را نیز مورد سنجش قرار دهد.

۳- **تشویق و تقدیر از اساتید فعال در حوزه تربیت:** ایجاد نظام تشویقی برای تقدیر از اساتیدی که در زمینه تربیت اخلاقی و معنوی دانشجویان فعالیت می‌کنند، می‌تواند انگیزه سایر اساتید را برای ایفای نقش تربیتی افزایش دهد.

۴- **فراهم کردن فرصت‌های مطالعاتی:** مسئولان آموزش عالی باید فرصت‌های مطالعاتی و پژوهشی مرتبط با تربیت اسلامی را برای اساتید فراهم کنند تا آنها بتوانند دانش خود را به‌روز کرده و روش‌های نوین تربیتی را به‌کار گیرند.

۵- **توسعه برنامه‌های میان‌رشته‌ای:** طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی میان‌رشته‌ای که بین علوم تخصصی و مباحث تربیتی پیوند برقرار کند، می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزش و تربیت دانشجویان کمک کند.

۶- **تقویت تعامل استاد و دانشجو:** سیاست‌گذاران باید اقداماتی انجام دهند که تعامل میان استاد و دانشجو تقویت شود. برگزاری جلسات هم‌اندیشی، کارگاه‌های مشترک و فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند به ایجاد فضای صمیمانه‌تر در دانشگاه‌ها کمک کند.

۷- **بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری:** استفاده از ابزارهای فرهنگی و هنری مانند: فیلم، تئاتر، موسیقی و رسانه برای انتقال مفاهیم اخلاقی و تربیتی

می‌تواند تأثیر عمیقی بر جوانان داشته باشد. مسئولان باید این ظرفیت‌ها را در برنامه‌های دانشگاهی بگنجانند.

۸- حمایت از نوآوری در تدریس: سیاست‌گذاران باید از روش‌های نوین تدریس که به تقویت نقش تربیتی اساتید کمک می‌کند، حمایت کنند. این روش‌ها می‌توانند شامل یادگیری مبتنی بر پروژه، آموزش مشارکتی و استفاده از فناوری‌های نوین است.

۹- توجه به آموزش مهارت‌های ارتباطی: آموزش مهارت‌های ارتباط مؤثر به اساتید می‌تواند به تقویت رابطه آنها با جوانان منجر شود. این مهارت‌ها شامل گوش دادن فعال، حل تعارض و ارائه بازخورد سازنده است.

۱۰- توجه ویژه به هویت اسلامی - ایرانی: سیاست‌گذاران باید برنامه‌هایی طراحی کنند که هویت اسلامی-ایرانی در محیط دانشگاه تقویت شود. این امر می‌تواند از طریق برگزاری رویدادهای فرهنگی، معرفی مفاخر ملی - اسلامی و تبیین ارزش‌های دینی انجام شود.

۱۱- ایجاد شبکه ارتباطی بین اساتید موفق: مسئولان باید زمینه‌ای فراهم کنند تا اساتید موفق در حوزه تربیت بتوانند تجربیات خود را با دیگران به اشتراک بگذارند. این شبکه ارتباطی می‌تواند به انتقال تجربیات ارزشمند کمک کند.

۱۲- حمایت از پژوهش‌های مرتبط با تربیت اسلامی: سیاست‌گذاران باید بودجه‌هایی اختصاص دهند تا پژوهش‌های مرتبط با نقش تربیتی اساتید گسترش یابد. این پژوهش‌ها می‌تواند راهکارهای عملی برای ارتقای نقش تربیتی ارائه دهد.

۱۳- برگزاری دوره‌های آموزشی ضمن خدمت: مسئولان باید دوره‌هایی برای ارتقای مهارت‌های تربیتی اساتید برگزار کنند. این دوره‌ها می‌توانند شامل مباحثی مانند: روان‌شناسی آموزشی، مدیریت کلاس درس و روش‌های نوین تدریس باشند.

۱۴- تقویت روحیه خودباوری در اساتید: سیاست‌گذاران باید اقداماتی انجام دهند که روحیه خودباوری در میان اساتید تقویت شود. این امر می‌تواند از طریق حمایت مالی، معنوی و حرفه‌ای محقق شود.

۱۵- پیوند دانشگاه با جامعه: مسئولان آموزش عالی باید برنامه‌هایی تدوین کنند که پیوند میان دانشگاه‌ها و جامعه تقویت شود. این امر می‌تواند از طریق تعریف پروژه‌هایی مرتبط با مسائل واقعی جامعه انجام شود.

فهرست منابع

- احمدی‌مقدم، اسماعیل (۱۴۰۰). راهبردهای دانشگاه عالی دفاع ملی در مسیر تمدن‌سازی در افق ۱۴۱۰ ش. *مطالعات دفاعی استراتژیک*، ۸۶(۱۹)، ۲۸۱-۳۰۹.
- اخوان، محمد (۱۳۸۴). مهدویت و جنگ تمدن‌ها. *انتظار موعود*، ۱۶(۵)، ۳۰۶-۳۵۵.
- اسکندری‌نسب، محمد (۱۴۰۱). تحلیل محتوای بیانیه گام دوم انقلاب، با تأکید بر وظایف راهبرد عمل جوانان در گام دوم انقلاب. *دولت پژوهی ایران معاصر*، ۸(۱)، ۴۱-۷۲.
- ال رسول کمارعلیا و میرالتفات مرشدی، مسعود (۱۴۰۳). نقش آموزش در پیشگیری از بزه‌دیدگی سایبری. *پژوهش‌های جرم‌شناسی کاربردی*، ۲(۵)، ۷۳-۹۹.
- الویری، محسن و کریم‌زاده سورشجانی، شهناز (۱۴۰۱). تمدن نوین اسلامی و ویژگی‌های زبان تمدن‌ساز. *فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی*، ۵(۲)، ۳۵-۶۴.
- پناهی، فائزه؛ قاسمی، محمدهادی و فولادی، قاسم (۱۴۰۲). مروری بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر اساس ویژگی‌های چشم‌انداز در آینده پژوهی. *مدیریت راهبردی و آینده‌پژوهی*، ۶(۱)، ۱۳۵-۱۵۲.
- ترابی کلاته قاضی، علی (۱۴۰۰). بیانیه گام دوم انقلاب؛ سند طرح‌ریزی راهبردی حرکت در مرحله دوم انقلاب اسلامی. *مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، ۵(۱۷)، ۷۱-۱۰۰.
- جعفری، سیدسجاد و مهجوری، مهدی (۱۴۰۲). راهکارهای ترویج و تعمیق معنویت در میان جوانان با تکیه بر بیانیه گام دوم انقلاب. *صیانت فرهنگی و سرمایه اجتماعی*، ۳(۱)، ۱-۲۳.
- حیدری خراسانی، محمدجواد و جوان، جواد (۱۴۰۰). نگرشی بر تمدن نوین اسلامی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای (دام‌عزه) و حضرت آیت‌الله جوادی آملی (دامت‌افاضاته). *دولت پژوهی ایران معاصر*، ۷(۳)، ۱۲۱-۱۴۴.
- خادم علیزاده، امیر (۱۳۹۸). واکاوی جایگاه و مولفه‌های اقتصاد بخش عمومی در رشد و تعالی تمدن نوین اسلامی. *نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۸(۲۶)، ۷-۲۴.
- خاکپور، عباس؛ اعتمادی‌زاده، هدایت‌الله و صمدی مبصر، مصطفی (۱۳۹۸). نقش تدریس تحول‌آفرین در اشتیاق تحصیلی و رفتار تسهیم دانش در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی همدان. *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*، ۱۱(۲)، ۲۲-۳۱.

- خجیر، یوسف (۱۴۰۲). بررسی خوانش جوانان از بیانیه گام دوم انقلاب. *مطالعات راهبردی بسیج*، ۲۶(۱۰۱)، ۸۵-۱۲۴.
- رضوی، سیدعبداله (۱۴۰۱). تبیین چالش‌ها و فرصت‌های دیپلماسی انرژی از منظر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. *ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۵(۱)، ۲۴۸-۲۲۵.
- رودگر نژاد، فروغ (۱۴۰۰). بررسی مؤلفه‌های خودسازی در بیانیه گام دوم انقلاب. *رهیافت‌های نوین در مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی*، ۱۱(۱)، ۱۲۶-۱۳۸.
- سرحدی، احمدعلی؛ قیوم‌زاده، محمود؛ مختاری فراکتی، نادر و سنجولی، زینب (۱۴۰۳). مستندات فقهی بیانیه گام دوم انقلاب. *مبانی فقهی حقوق اسلامی*، ۳۲(۱۶)، ۱۹۸.
- سینا، فاطمه‌صغری و خالقی‌رستمی، نسترن (۱۳۹۸). تعیین رابطه بین یادگیری سازمانی و توانمندسازی کارکنان با نقش میانجی میزان استفاده از فناوری اطلاعات اساتید و کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی. *فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۳۸(۱۰)، ۴۹-۶۷.
- شریعتی، علی. (۱۳۹۸). *امت و امامت*. تهران: سپیده باوران.
- صادقی، سالار؛ بدلی ملک، محمد و اسلامی، طاهرا (۱۴۰۳). نقش نهاد آموزش و پرورش در پیشگیری اجتماعی و وضعی از جرایم سایبری دانش‌آموزان. *پژوهش‌های جرم‌شناسی کاربردی*، ۲(۴)، ۴۳-۶۴.
- ضرغام بروجنی، حمید؛ ملک، حسن؛ نوری، یوسف و جولائی، معصومه (۱۳۹۹). نقش تلفیق برنامه‌درسی با انواع گردشگری در ساحت‌های تربیتی دوره ابتدایی (مطالعه موردی: اساتید و دانشجویان دکتری دانشگاه علامه طباطبائی). *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۷(۳)، ۵۳-۷۶.
- غفاری‌هشجین، زاهد و نیکونهاد، ایوب (۱۳۹۹). تحلیل آینده‌نگارانه بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. *نشریه دانش سیاسی*، ۱۶(۲)، ۴۸۷-۵۱۲.
- فرداد، طوبی (۱۳۹۹). راهکارهای تحقق همگرایی اسلامی و تمدن‌نوین اسلامی در بیانیه گام دوم. *حبل‌المتین*، ۳۰(۹)، ۱۲۹-۱۵۰.
- فروتنی، زهرا (۱۴۰۱). چالش‌های ساختاری مطرح در بیانیه گام دوم انقلاب و راهکارها. *فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، ۴(۴۳)، ۲۱۵-۲۳۴.
- فلسفی‌طلب، سیدحسن؛ واحدی‌ریکی، آرزو و شجاع‌هرمزبازی، عاطفه (۱۴۰۳). بررسی مروری بیانیه گام دوم انقلاب و سند تحول بنیادین. *کنفرانس ملی*

- مدیریت، روان‌شناسی و علوم رفتاری، ۷(۷)، ۱۷۰۰-۱۷۰۵.
- کاظمی، سیدآصف (۱۳۹۷). چشم‌انداز تمدن نوین اسلامی. فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۱(۲)، ۲۵-۴۹.
- کلیچ، لیلا؛ عقیلی، سیدوحید و خجسته‌باقرزاده، وحید (۱۴۰۲). تحلیل مضامین سیاسی بیانیه گام دوم انقلاب. رهیافت‌های نوین در مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، ۳(۲)، ۲۶-۴۷.
- کوهی، محمد؛ کارشکی، حسین و مهرام، بهروز. (۱۳۹۸). بررسی خودتنظیمی پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی: نقش گروه‌های آموزشی و مقاطع تحصیلی. نشریه پژوهش‌های تربیتی، ۶(۳۸)، ۸۶-۱۰۶.
- مرویان حسینی، سید محمود (۱۳۹۷). نگاهی به کلیدواژه‌های مهم در بیانیه «گام دوم انقلاب»، مشکوه، ۳۷(۴)، ۵-۷.
- مطهری، مرتضی (۱۴۰۱). عدل الهی. تهران: انتشارات صدرا.
- ملکوتیان، مصطفی و کتابی، امیرعلی (۱۳۹۹). بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و راهکارها و راهبردهای عملیاتی شدن آن. فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۹(۴)، ۷-۲۷.
- منظری توکلی، علیرضا و کهنوجی، مرضیه (۱۴۰۰). تبیین اهداف تربیتی بیانیه گام دوم انقلاب. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۹(۵۳)، ۱۰۱-۱۲۱.
- مهرابی، امیر حمزه و مهرابی، مهدی (۱۳۹۸). توانمندسازی جوانان، راهبردی برای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب. همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی (الگوی نظام انقلابی تمدن‌ساز)، ۱(۱)، ۴۶۶-۴۹۳.
- نایب‌پور، علی و موسوی، سید محمد رضا (۱۳۹۵). تبیین نقش آموزش مبتنی بر تعلیم و تربیت اسلامی در پیشگیری از آسیب‌های فردی - روانی فضای سایبری. پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۴۲(۱۱)، ۹-۳۶.
- نبی‌زاده، محمد؛ بهشتی، سعید؛ فیاض، ایران‌دخت و سلحشوری، احمد (۱۴۰۳). مبانی معرفت‌شناختی تربیت معنوی در تحقق دانشگاه تمدن‌ساز مبتنی بر اندیشه امامین انقلاب اسلامی. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۳۲(۶۴)، ۲۲۵-۲۵۴.

References

- Ahmadi-Moghaddam, I. (1400). Strategies of the National Defense University on the path of civilization building in the horizon of 1410 AH. *Strategic Defense Studies*, 86(19), 281-309. <https://B2n.ir/jp9591>. (In Persian)
- Akhavan, M. (2005). Mahdism and the Clash of Civilizations. *Promised Waiting*, 16(5), 255-306. <https://B2n.ir/bg3463>. (In Persian)
- Al-Rasoul Kamar-Alia & Morshedi. (2024). The role of education in preventing cyber victimization. *Applied Criminology Research*, 2(5), 73-99. 10.22034/aqcr.2025.2049961.1048. (In Persian)
- Alviri, M. & Karimzadeh Sureshjani, S. (2022). Modern Islamic Civilization and the Characteristics of Civilizing Language. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 5(2), 35-64. DOI: 10.22070/nic.2023.15151.1126. (In Persian)
- Eskandari Nesab, M. (2022). Analyzing the Content of the Second Step Statement of the Iranian Revolution with the Emphasis on the Strategic Duties of the Youth in the Second Step of the Revolution. *State Studies of Contemporary Iran*, 8(1), 41-72. Available at: <file:///C:/Users/win8/Downloads/39871-284134-x-1362694.pdf>. (In Persian)
- Falsafi Talab, S. H.; Vahedi Riki, A. & Shoja Hormozzaei, A. (2024). A Review of the Statement of the Second Step of the Revolution and the Fundamental Transformation Document. *National Conference on Management, Psychology, and Behavioral Sciences*, 7(7), 1700-1705. Available at: <http://noo.rs/2lo29>. (In Persian)
- Fardad, T. (2019). Strategies for Realizing Islamic Convergence and the New Islamic Civilization in the Second Step Statement. *Habal al-Mateen*, 30(9), 129-150. Available at: <http://noo.rs/z5Qnx>. (In Persian)
- Foroutani, Z. (2023). Structural Challenges Raised in the Statement of the Second Step of the Revolution and Solutions. *Islamic Revolution Research*, 11(4), 215-234. Available at: https://www.roir.ir/article_168672.html. (In Persian)
- Ghaffari Hashjin Zahed, N. & Nikoonahad, A. (2021). Futuristic Analysis of the Second Step Statement of the Islamic Revolution. *Political Knowledge Scientific Journal*, 16(2), 487-512. DOI: 10.30497/pk.2020.75419. (In Persian)
- Heydari Khorasani, M. J. & Javan, J. (2021). An Attitude Towards the New Islamic Civilization from the Perspective of Ayatollah Khamenei and Ayatollah Javadi Amoli. *State Studies of Contemporary Iran*, 7(3), 121-144. Available at: <https://ensani.ir/file/download/article/1645339047-10142-1400-3-5.pdf>. (In Persian)
- Jafari, S.S. & Mahjoori, M. (2023). Strategies for promoting and deepening spirituality among youth based on the Second Step of the Revolution. *Cultural Preservation and Social Capital*, 3(1), 1-23. DOI: [ppsc/ppsc.2023.10710.1022](https://doi.org/10.22034/cpsc.2023.10710.1022). (In Persian)
- Kalij, L.; Aqili, S. V. & Khojastehbagherzadeh, H. (2023). Analysis of the

- Political Themes of the Statement of the Second Step of the Revolution. *New Approaches to Jihadi Management and Islamic Governance*, 3(2), 26-47. Available at: <https://sanad.iau.ir/journal/jmig/Article/704315?jid=704315> . (In Persian)
- Kazemi, S. A. (2018). Perspective of the New Islamic Civilization. *Scientific Journal of New Islamic Civilization Fundamental Studies*, 1(2), 25-49. DOI: 20.1001.1.2676525.1397.1.2.2.5. (In Persian)
- Khadem Alizadeh, A. (2019). Analysis of the Components of the Public Sector Economics in the Growth and Transcendence of the New Islamic Civilization. *Islamic Economics & Banking*, 8(26), 7-24. Available at: <http://mieaoi.ir/article-1-787-fa.html>. (In Persian)
- Khakpour, A.; Etemadzade, H. & Samadi Mobser, M. (2019). Role of Transformational Teaching in Academic Engagements and Knowledge Sharing in Students of Hamadan University of Medical Sciences. *Research in Medical Education*, 11(2), 22-31. DOI: 10.29252/rme.11.2.22 . (In Persian)
- Khojir, Y. (2024). Examining Young People's Reading of the Statement of the Second Step of the Revolution. *Journal of Basij Strategic Studies*, 26(101), 85-124. DOI: 20.1001.1.1735501.1402.26.101.3.9. (In Persian)
- Koohi, M. (2019). Investigating the Role of Educational Groups and Academic Degrees in Research Self-Regulation of Postgraduate Students. *Educational Research*, 6(38), 86-106. DOI: 10.52547/erj.6.38.86 . (In Persian)
- Malakoutiyan, M. & Ketabi, A. (2021). Statement of the Second Step of the Islamic Revolution and Its Strategies for Implementation. *Islamic Revolution Research*, 9(4), 7-27. Available at: https://www.roir.ir/article_139999.html . (In Persian)
- Manzari Tavakolli, A. R. & Kahnouji, M. (2022). Explaining the Educational Goals of the Second Phase of the Revolution Statement. *Research in Islamic Education Issues*, 29(53), 101-121. available at: <file:///C:/Users/win8/Downloads/1136-264325-fa-1070936.pdf> . (In Persian)
- Mehrabi, A.H. & Mehrabi, M. (2019). Youth empowerment, a strategy for realizing the Second Step of the Revolution. *International Conference on the Second Step of the Islamic Revolution (Model of a Civilizing Revolutionary System)*, 1(1), 466-493. https://avj.smc.ac.ir/article_246508.html. (In Persian)
- Moroviyan Hosseini, S. M. (2018). A Look at the Key Concepts in the Statement of the "Second Step of the Revolution". *Meshkat*, 37(4), 5-7. DOI: 20.1001.1.16838033.1397.37.4.1.6. (In Persian)
- Motahari, M. (2023). *Divine Justice*. Tehran: Sadra Publications. (In Persian)
- Nabizadeh, M.; Beheshti, S.; Fayyaz, I. & Salahshouri, A. (2024). Epistemological foundations of spiritual education in the realization of

- a civilization-building university based on the thought of the Imams of the Islamic Revolution. *Research on Islamic Education Issues*, 32(64), 225-254. 20.1001.1.22516972.1403.32.64.8.7. (In Persian)
- Nayebpour, A. & Mousavi, S.M.R. (2016). Explaining the role of Islamic education and upbringing in preventing personal-psychological harm in cyberspace. *Intelligence and Criminal Research*, 42(11), 9-36. B2n.ir/nn2733. (In Persian)
- Panahi, F.; Ghasemi, M. H. & Fouladi, G. (2023). A Review of the Statement of the Second Step of the Islamic Revolution Based on the Characteristics of the Perspective in Future Studies. *Strategic Management & Futures Studies*, 6(1), 135-152. Available at: https://journal.tolouemehr.ac.ir/article_186699.html?lang=en (In Persian)
- Razavi, A. (2021). Studying and Explaining the Challenges and Opportunities of Energy Diplomacy from the Perspective of the Statement of the Second Step of the Islamic Revolution. *Journal of Iranian Political Sociology*, 5(1), Spring. DOI: 10.30510/psi.2022.304631.2302. (In Persian)
- Roodgar Nezhad, F. (2021). Examining the Components of Self-Improvement in the Statement of the Second Step of the Revolution. *New Approaches to Jihadi Management and Islamic Governance*, 1(1), 126-138. Available at: <https://sanad.iau.ir/journal/jmig/Article/683707?jid=683707> (In Persian)
- Sarhaddi, A., Ghayoumzadeh, M., Mokhtari, N., & Sanchooli, Z. (2024). Jurisprudential documentation of the statement of the second step of the revolution. *Journal of Islamic Jurisprudence and Law*, 16(32), 198-214. Available at: <https://sanad.iau.ir/Journal/jjil/Article/1129642/FullText>. (In Persian)
- Shariati, Ali. (2019). *Ummah and Imamate*. Tehran: Sepideh Bavaran. (In Persian)
- Sina, F. S. & Khaleghi Rostemi, N. (2019). Determine the Relationship Between Organizational Learning and Empowerment of Employees with the Mediating Role of Using Information Technology in Faculty Members and Employees. *Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 9(6), 49-67. Available at: <https://sanad.iau.ir/journal/ictedu/Article/670776?jid=670776&lang=en> (In Persian)
- Torabi, A. (2021). The Statement of “Second Phase of the Revolution”: Strategic Planning Document of the Movement in the Second Stage of the Islamic Revolution. *Journal of Strategic Management Studies of National Defense Studies*, 5(17), 71-100. DOI: 20.1001.1.74672588.1400.5.17.3.5. (In Persian)
- Zarghaam Broojeni, H.; Maleki, H.; Noori, Y. & Julaa’ee, M. (2021). Combining Curriculum with Different Types of Tourism as an Educational Tool: A Case Study. *Quarterly Journal of Education*, 37(3), 53-76. DOI: 20.1001.1.10174133.1400.37.3.3.8. (In Persian)